

Utjecaj nuklearne prisutnosti na popularnu geopolitiku

Sukser, Nika

Professional thesis / Završni specijalistički

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:613369>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-28**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Poslijediplomski sveučilišni
specijalistički studij Vanjske politike i diplomacije

Nika Sukser

UTJECAJ NUKLEARNE PRISUTNOSTI NA POPULARNU
GEOPOLITIKU 80-IH – GLAZBA KAO REFLEKSIJA HLADNOG
RATA

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Zagreb,
kolovoz, 2024.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Poslijediplomski sveučilišni
specijalistički studij Vanjske politike i diplomacije

Nika Sukser

UTJECAJ NUKLEARNE PRISUTNOSTI NA POPULARNU
GEOPOLITIKU 80-IH – GLAZBA KAO REFLEKSIJA HLADNOG
RATA

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Zagreb,
kolovoz, 2024.

Izjavljujem da sam specijalistički rad „Utjecaj nuklearne prisutnosti na popularnu geopolitiku 80-ih – glazba kao refleksija Hladnog rata“, koji sam predala na ocjenu mentorici prof. dr. sc. Marti Zorko napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove. Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Nika Sukser

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Teorijski okvir	4
2.1. Pregled Hladnog rata	4
3. Popularna kultura za vrijeme Hladnog rata.....	13
3.1. Odnos popularne geopolitike i popularne kulture	15
4. Pregled istraživanja popularne kulture u kontekstu Hladnog rata	17
5. Istraživanje o utjecaju nuklearne prisutnosti na popularnu geopolitiku 80-ih.....	19
5.1. Cilj i metoda istraživanja	19
5.2. Uzorak i matrica	20
6. Rezultati	21
6.1. Način na koji se Hladni rat spominje u tekstu	21
6.2. Izražavanje stava u tekstu pjesme.....	27
6.3. Način izražavanja političkog stava prema Hladnom ratu	31
6.4. Način na koji se u tekstu spominju konkretni događaji ili situacije	33
7. Rasprava.....	34
8. Zaključak.....	37
9. Literatura.....	39
Prilog	40
Sažetak	43
Summary	44

Popis ilustracija

Graf 1: Način spominjanja u tekstu	21
Graf 2: Stav u tekstu pjesme	28
Graf 3: Izražavanje političkog stava	31
Graf 4: Spominjanje događaja/situacija	33

1. Uvod

Glazba je oduvijek bila sredstvo izražavanja društvenih i političkih stavova, a tijekom 1980-ih, desetljeća obilježenog Hladnim ratom i nuklearnim tenzijama, glazba je postala značajan kanal za refleksiju strahova te anksioznosti izazvanih rastućom nuklearnom prijetnjom i političkom retorikom tog razdoblja.

Cilj ovog istraživanja je analizirati političke stavove izražene u glazbi, s posebnim naglaskom na *pop*, *rock* i *new wave* žanrove te istražiti kako su umjetnici kroz svoje tekstove interpretirali političke događaje tog vremena. Također, rad se fokusira na eksplicitne i metaforičke izraze nuklearne prijetnje u tekstovima pjesama.

Važnost ovog istraživanja leži u njegovoj mogućnosti da pruži dublje razumijevanje načina na koji je glazba odražavala i oblikovala političku svijest tijekom Hladnog rata, posebno u kontekstu nuklearne anksioznosti koja je bila prisutna u društvu. Metodologija istraživanja temelji se na kvantitativnoj analizi sadržaja i narativa tekstova pjesama, što omogućava precizno i objektivno mjerenje prisutnosti političkih stavova u glazbi.

Struktura rada podijeljena je na devet poglavlja. U prvom dijelu prikazat će se teorijski okvir u sklopu čega će biti prikazan povijesni pregled Hladnog rata. Slijedi analiza popularne kulture u kontekstu Hladnog rata, s posebnim fokusom na odnos popularne geopolitike i popularne kulture. Istraživački dio rada fokusiran je na kvantitativnu analizu sadržaja tekstova pjesama iz 1980-ih, dok se u završnom dijelu raspravlja o rezultatima i donose zaključci u odnosu na zadana istraživačka pitanja. Teza ovog rada je da su glazbeni umjetnici tijekom 1980-ih koristili glazbu kao medij za izražavanje političkih stavova, pri čemu su nuklearna prijetnja i Hladni rat bili dominantne teme, reflektirane kroz eksplicitne i metaforičke izraze u *pop*, *rock* i *new wave* glazbi.

2. Teorijski okvir

2.1. Pregled Hladnog rata

Više od 40 godina Hladni rat bio je glavni događaj u svjetskoj politici. Ostavio je izniman trag na vanjsku politiku dviju supersila – Sovjetskog Saveza te Sjedinjenih Američkih Država. Također, duboko je utjecao na vanjsku i unutarnju politiku ostalih nacija diljem svijeta. Značajno je oblikovao njihove društvene strukture, ekonomske, vojne i političke institucije (Leffler i Painter, 1994: 1).

Iako je rat završio porazom sila Osovine, počeo se stvarati sve veći jaz između globalnih sila - Sjedinjenih Američkih Država i Sovjetskog Saveza. Te dvije supersile nakon 1945. postupno su uspostavile svoje sfere utjecaja i tako podijelile svijet na dva suprotstavljena bloka. Europa se našla u središtu sukoba te je postala polarizirana. Zapadna Europa započela je proces europske integracije te je bila podržana od strane Sjedinjenih Američkih Država, a zemlje istočne Europe postale su sateliti Sovjetskog Saveza (CVCE, 2016: 6). U Mađarskoj, Čehoslovačkoj, Bugarskoj, Poljskoj, Italiji, Belgiji i Francuskoj komunističke stranke imale su značajnu ulogu u koalicijskim vladama. Od 1946. u Grčkoj je trajao građanski rat, a Sovjetski Savez je pokušao svoj utjecaj proširiti i na Tursku (CVCE, 2016: 6).

George F. Kennan, službenik američkog ministarstva vanjskih poslova koji je 1946. obavljao svoju dužnost u Moskvi, poslao je u Ameriku *Dugi telegram* o Staljinovom agresivnom načinu provođenja vanjske politike. Njime je istaknuo kako bi bilo nužno zauzeti čvrst stav u borbi protiv sovjetske ekspanzije, a godinu dana kasnije u časopisu *Foreign Affairs*, objavio je sažetak ideja iz telegrama (Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, 2024). Kennan (1947) je u članku *Oblici sovjetskog ponašanja* prikazao temeljne karakteristike sovjetske politike i temeljeno na tome, predložio SAD-u provođenje politike zadržavanja. Kennan (1947) u je istaknuo kako Sovjetski Savez svoj utjecaj želi proširiti na što više zemalja, ali da „nije ni pod kakvim ideološkim pritiskom da ostvari svoje ciljeve u žurbi“ (Kennan, 1947 cit. prema, Dalby i dr., 2007: 93). Baš zbog toga, Kennan (1947) je smatrao kako bi SAD trebale taktizirati i biti oprezne te implementirati politiku zadržavanja u razne ekonomske i političke mjere. „U takvim okolnostima jasno je kako glavni element bilo koje politike SAD-a prema Sovjetskom Savezu mora biti dugotrajno, strpljivo ali čvrsto i pažljivo zadržavanje ruskih ekspanzionističkih tendencija“ (Kennan, 1947 cit. prema, Dalby i dr., 2007: 94).

Tadašnji američki predsjednik Harry S. Truman 1947. predstavio je politiku zadržavanja (*containment*). „Jasno usmjerena na zaustavljanje širenja komunizma, Trumanova doktrina pozicionirala je Sjedinjene Države kao branitelja slobodnog svijeta suočenog sa sovjetskom agresijom“ (CVCE, 2016: 6).

U tekstu iz *Public Papers of the President of the United States*, Truman (1947) navodi kako postoje dva načina života, od kojih se jedan temelji na svemu što podrazumijeva demokracija (sloboda medija, govora, izbora, vjere, itd.), a drugi na prisili, ugnjetavanju, cenzuri te kršenju osobnih sloboda. Time je jasno kritizirao dominantan način života u SSSR-u (Truman, 1947). „Jedan od primarnih ciljeva vanjske politike SAD-a je stvaranje uvjeta u kojima bi mi i ostale nacije bili u stanju dogovoriti način života slobodan od bilo kakve prisile“ (Truman, 1947 cit. prema, Dalby i dr., 2007: 90). Truman (1947) je smatrao kako izostanak pomoći Turskoj i Grčkoj može imati neželjene posljedice na Zapad i Istok. Također, ekonomska pomoć bila je ključna za razvoj političke i ekonomske stabilnosti u te dvije države te je tadašnji američki predsjednik vjerovao kako će pomoć Grčkoj osigurati lakšu uspostavu demokratskog sustava. Američki Kongres na zahtjev predsjednika odobrio je paket pomoći vrijedan 400 milijuna dolara i odred američkog vojnog i civilnog osoblja za Tursku i Grčku (Truman, 1947).

Uz utjecaj u Europi, SAD su uspjele osigurati povlačenje ruskih snaga iz Irana 1947. te su poticale Tursku da odbije sovjetske zahtjeve za korištenje pomorskih baza u Bosporu. Do tada se nisu miješale u europske sukobe, međutim Truman je redefinirao smjer kretanja vanjske politike. Osnovana je i Centralna obavještajna agencija (CIA) (CVCE, 2016: 6).

„Do 1947. godine, naponi da se održi suradnja između Washingtona i Moskve potpuno su se raspali. Predsjednik Truman, blisko surađujući s dvojicom odlučnih državnih tajnika—Georgeom C. Marshallom (1947.-1949.) i Deanom G. Achesonom (1949.-1953.)—poduzeo je odlučne korake kako bi obuzdao sovjetsku ekspanziju u regijama u kojima su Sjedinjene Države imale vitalne interese. Sjedinjene Američke Države bile su na pragu ulaska u novu vrstu rata: Hladni rat“ (Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, 2024).

Politika zadržavanja bila je ključna strategija Sjedinjenih Američkih Država tijekom Hladnog rata, a u cilju je imala zaustaviti komunizam i sovjetsku ekspanziju diljem svijeta. Nakon završetka Drugog svjetskog rata gospodarstvo, industrija i infrastruktura većine europskih zemalja bila je uništena. Trgovina i proizvodnja zbog toga je bila gotovo nepostojeća, a to je dodatno otežavao i nedostatak deviza te valutna nestabilnost. Isto tako, nije postojalo učinkovito ustrojstvo svjetske trgovine. Gospodarski oporavak i regulacija trgovine hitno su bili potrebni europskim zemljama. George C. Marshall, tadašnji državni tajnik Sjedinjenih

Američkih Država, začetnik je tzv. Marshallovog plana, programa financijske i ekonomske pomoći europskim zemljama. (CVCE, 2016: 6-7).

„Sjedinjene Države su željele zaštititi američki prosperitet i spriječiti prijetnju nacionalne prekomjerne proizvodnje. Ali njihova želja da Europi pruže masivnu ekonomsku pomoć bila je također politički motivirana. Strah od širenja komunizma u zapadnoj Europi nesumnjivo je bio odlučujući faktor koji je bio jednako važan kao i osvajanje novih tržišta“ (CVCE, 2016: 7).

Na konferenciji u Parizu, koju su sazvale Velika Britanija i Francuska, 16 zemalja potpisalo je Marshallov plan za oporavak, a tada je osnovana Organizacija za europsku ekonomsku suradnju (OEEC). Sovjetski Savez, njegove satelitske države poput Čehoslovačke i Poljske te Finska, odbile su potpisati. SSSR nije se slagao s ekonomskom pomoći Njemačkoj, a također je bio protiv međunarodne kontrole od strane SAD-a. Odbijanje Marshallovog plana dodatno je polariziralo istočnu i zapadnu Europu (CVCE, 2016: 7). Kao odgovor na to, SSSR je 1949. osnovao Vijeće za uzajamnu ekonomsku pomoć (CMEA/Comecon) koje je djelovalo kao mehanizam usmjeren na jačanje zemalja istočnog bloka i njihove gospodarske integracije. Sovjetski Savez je kroz CMEU mogao kontrolirati resurse i ekonomske politike zemalja istočnog bloka, a u cilju je bilo smanjenje i ovisnosti o pomoći SAD-a (CVCE, 2016: 9).

Sovjetski Savez ubrzo nakon kraja Drugog svjetskog rata komunistički je utjecaj proširio na istočnu te srednju Europu. Cilj toga bilo je stvaranje tzv. tampon zone za SSSR. Sovjetska vojska je prisustvom u zemljama koje je oslobodila znatno pogodovala ekspanziji komunističke propagande (CVCE, 2016: 8). „Vođe nekomunističkih stranaka postupno su uklanjane: bili su diskreditirani, zastrašivani ili podvrgnuti montiranim suđenjima koja su rezultirala njihovim zatvaranjem ili čak pogubljenjem. Poljska, Mađarska, Rumunjska i Čehoslovačka su manje ili više brutalno bile prisiljene na sovjetski zagrljaj“ (CVCE, 2016: 8).

Sovjetski delegat i desna ruka Staljina Andrej Ždanov, začetnik je tada nove tzv. Ždanovljeve doktrine o podijeli svijeta na dva tabora koju je predstavio. Ždanov (1947) navodi kako je onaj antiimperijalistički i demokratski bio je predvođen SSSR-om. „Ovaj se tabor bazira na SSSR-u i novim demokracijama. Također uključuje zemlje koje su raskrstile s imperijalizmom i odlučno krenule putem demokratskog razvoja, poput Rumunjske, Mađarske i Finske“ (Ždanov, 1947 cit. prema, Dalby i dr., 2007: 98). U drugom, imperijalističkom taboru, nalazile su se SAD, Francuska i Velika Britanija. „Temeljna svrha imperijalističkog tabora je ojačati imperijalizam, smisliti novi imperijalni rat, boriti se protiv socijalizma i demokracije, i podupirati reakcionarne i profašističke režime i pokrete svuda u svijetu“ (Ždanov, 1947 cit. prema, Dalby i dr., 2007: 98).

Ždanovljeva doktrina nastala je kao odgovor na Trumanovu doktrinu, a na taj način Sovjeti su pokušavali mobilizirati antikapitalističke i komunističke snage kako bi se ujedinile protiv imperijalizma zapada. Ona je također bila povezana s osnivanjem Kominforma, koji je bio zadužen za širenje komunističkog utjecaja putem novina. „Predstavljen kao 'oživljavanje' Kominterne, Kominform je zapravo služio kao instrument za SSSR kako bi zadržao blisku kontrolu nad zapadnim komunističkim strankama. Cilj je bio zblížiti se oko Moskve i osigurati da europski komunisti slijede sovjetsku politiku“ (CVCE, 2016: 9).

Ernest Bevin, britanski ministar vanjskih poslova, 1948. osudio je sovjetsku prijetnju i istaknuo važnost suradnje Britanije s Francuskom te zemljama Beneluxa. Komunistički državni udar u Pragu pojačao je tadašnje međunarodne napetosti. „Dana 17. ožujka 1948., u Bruxellesu, pet zemalja potpisalo je Ugovor o osnivanju Zapadne unije, koji više nije imao samo cilj zaštititi se od potencijalne njemačke prijetnje, već i spriječiti bilo kakvu oružanu agresiju u Europi“ (CVCE, 2016: 12). Nakon što je ovaj ugovor izmijenjen 1954. Pariškim sporazumima, ubrzo je osnovana Zapadnoeuropska unija. Američki kongres je 1948. usvojio je Vandenbergovu rezoluciju koja je omogućila SAD-u da sudjeluje u međunarodnim savezima. Ta rezolucija prekinula je američku politiku izolacionizma te postavila temelje za stvaranje Sjevernoatlantskog saveza (NATO). Osnovan je 1949. u Washingtonu kada je dvanaest ministara vanjskih poslova potpisalo Sjevernoatlantski ugovor, a priključile su mu se SAD, Danska, Kanada, Island, Norveška, Portugal i Italija. Uz to, američki predsjednik Dwight D. Eisenhower 1953. je odlučio uvesti tzv. politiku odbijanja (*rollback*), kojom bi aktivno potisnuo komunizam. Zbog toga je bila potrebna uspostava vojnih saveza s državama koje su bile pod prijetnjom komunističke ekspanzije (CVCE, 2016: 12).

„Stvaranje euro-američkog saveza bilo je snažno osporavano od strane komunista diljem svijeta. Pregovori o Sjevernoatlantskom ugovoru bili su obilježeni prijetnjama i jedva prikrivenim zastrašivanjem Kremļa prema zapadnim silama“ (CVCE, 2016: 12).

Vukadinović (1969: 169) navodi da je SSSR je zatim osnovao Varšavski pakt 1955., čiji je cilj bio uzajamna obrana protiv agresije SAD-a i ostalih zemalja NATO saveza. Njegove članice bile su Albanija, SSSR, Bugarska, Njemačka Demokratska Republika (DDR), Čehoslovačka, Rumunjska, Mađarska i Poljska.

Za vrijeme Drugog svjetskog rata, razvoj atomske energije te atomska bomba uvelike je bila cijenjena kao potencijalno sredstvo provođenja politike (Leffler i Painter, 1994: 59). Tijekom 1950-ih i 1960-ih Hladni rat obilježio je niz sukoba i kriza. Događaji kao što su Korejski rat, podizanje Berlinskog zida i Kubanska kriza dodatno su produbili napetosti između SSSR-a i SAD-a. Početkom 1960-ih Hladni rat dosegnuo je fazu stalne napetosti jer su te dvije

supersile nastojale izbjeći izravan sukob, ali su se političkim, ekonomskim i vojnim strategijama natjecale za prevlast u svijetu (Leffler i Painter, 1994).

Gosling (2010) navodi kako su Sjedinjene Američke Države bile prve države koje su razvile i iskoristile nuklearno oružje. J. Robert Oppenheimer zajedno s drugim znanstvenicima radio je na projektu Manhattan, koji je bio američki tajni program za razvijanje nuklearnog oružja. Bombe bačene na Hirošimu i Nagasaki 1945., bile su prve atomske bombe ikada upotrijebljene tijekom rata, što je u svijetu potaknulo izazivanje straha među ljudima te brojne etičke dileme (Vukadinović, 1985). Do 1945., nuklearna energija bila je percipirana kao izvor neograničene energije te benefit za čovječanstvo. Nakon bombardiranja Japana, postala je sinonim za globalnu prijetnju i masovno uništenje (Gosling, 2010).

Hladni rat trajao je od 1945. do 1991., a obilježila ga je utrka za nuklearno naoružanje, ideološka borba između komunizma i kapitalizma te posrednički ratovi koji su odnijeli milijune života. „Iako se napetost između dviju zemalja može pratiti unatrag do Boljševičke revolucije 1917. godine, mnogi povjesničari označavaju atomska bombardiranja Hirošime i Nagasakija 1945. godine kao početak Hladnog rata“ (Smolko i Smolko, 2021: 1). Ovaj četrdesetogodišnji sukob karakterizirala je konstanta paranoja i tjeskoba zbog straha od nuklearnog sukoba dviju supersila, iako se direktno nikada nisu upustile u vojni sukob „Eskalacija utrke naoružanja i niz drugih tehnoloških, političkih, društvenih i vojnih razvoja učinili su Hladni rat jednim od globalno najznačajnijih događaja u novije vrijeme“ (Smolko i Smolko, 2021: 1). „Godine 1986. broj nuklearnog oružja u svijetu dosegno je vrhunac s više od sedamdeset tisuća“ (Smolko i Smolko, 2021: 1). Smolko i Smolko (2021) tvrde kako je uvelike utjecao na ideje i vrijednosti koje danas usmjeravaju našu politiku. Također, imao je veliku ulogu u oblikovanju razumijevanja ljevice i desnice, liberalizma i konzervativizma te kapitalizma i komunizma (str. 1).

Blanton i Kegley (2010) tvrde kako je Hladni rat tijekom 44 godine prošao kroz tri faze. Prva je bila faza sukoba od 1947. do 1962. Tijekom 1950-ih i 1960-ih Hladni rat obilježio je niz sukoba i kriza. Godine 1948. u Čehoslovačkoj se dogodio komunistički državni udar i sovjeti su blokirali Zapadni Berlin te podigli zid. Korejski rat i kineska invazija na Tibet dogodili su se 1950., a uz to u Tajvanskom tjesnacu izbijale su povremene krize. Svi ti događaji dodatno su produbili napetosti između SSSR-a i SAD-a. Početkom 60ih Hladni rat dosegno je fazu stalne napetosti jer su te dvije supersile nastojale izbjeći izravan sukob, ali su se političkim, ekonomskim i vojnim strategijama natjecale za prevlast u svijetu. Nakon Staljinove smrti 1953., vodstvo Sovjetskog Saveza preuzeo je Nikita Hruščov (str. 83). Blanton i Kegley (2010) ističu kako je godine 1949. SSSR razvio i testirao svoje prvo nuklearno oružje – vlastitu atomsku

bombu. Time se ravnoteža snaga promijenila jer su sada obje države imale kapacitet za postizanje globalnog uništenja. Zbog toga se povećao i rizik od nuklearnog sukoba te su obje supersile morale biti znatno opreznije u svojim daljnjim vanjskopolitičkim potezima. Fokus je prešao s izravnog sukoba na odvracanje i izbjegavanje početka nuklearnog rata (str. 85).

„U listopadu 1962. godine dogodio se najpoznatiji i najopasniji sukob SAD-a i Sovjetskog Saveza, nastao kao posljedica razmještaja sovjetskih raketnih projektila na Kubi, a poznat je kao Kubanska raketna kriza“ (Derenčin, 2010: 79). U srpnju 1962. Amerikanci su opazili kako su sovjeti počeli pružati vojnu pomoć Kubi. Uz to, Sovjetski Savez brodovima je na Kubu dopremio bombardere IL-28, a snimljeno je i kretanje protuzrakoplovnih raketnih projektila (Derenčin, 2010: 79). „Nakon što je predsjednik SAD-a John F. Kennedy dopustio let američkog špijunskog zrakoplova nad Kubom, zrakoplov U-2 je 14. listopada tijekom svojeg dvanaestominutnog leta nad Kubom snimio tri raketna položaja balističkih projektila srednjeg dometa u San Cristobalu“ (Derenčin, 2010: 80). Derenčin (2010) navodi kako su idućeg dana dva dodatna leta potvrdila informacije iz San Cristobala, a snimljena je i izgradnja raketnih položaja kod Guanajaya. Rakete su vrlo lako mogle dosegnuti teritorij SAD-a i time izazvati veliku prijetnju nacionalnoj sigurnosti. Stoga, tadašnji predsjednik John F. Kennedy zajedno sa svojim savjetnicima odlučio je reagirati. Pomorska karantena Kube objavljena je 24. listopada. Amerikanci su naglasili kako ograničavaju samo dopremanje oružja, a ne sav pomorski promet. Iz tog razloga koristili su izraz karantena, umjesto blokada. Američki ratni zrakoplovi i brodovi bili su raspoređeni u području od Floride do Portorika u Sargaškom moru. Bili su spremni pretražiti istočnoeuropske i sovjetske brodove za koje su smatrali da na Kubu dovoze ofenzivno oružje. Nakon nekoliko dana intenzivnih pregovora, Hruščov je pristao povući rakete, a SAD su zauzvrat obećale kako neće napasti Kubu te da će tajno povući svoje rakete iz Turske (str. 80). „Vesile su se suočile izravno, oči u oči. Srećom, jedna od njih (Sovjetski Savez) je popustila, čime je kriza završena. Ovo bolno iskustvo smanjilo je želju za vođenjem Hladnog rata vojnim sredstvima i povećalo svijest o katastrofalnim posljedicama nuklearnog rata“ (Blanton i Kegley, 2010: 85).

Blanton i Kegley (2010) navode kako je druga faza sukoba trajala je od 1963. do 1978. Nakon izbjegnute eskalacije u Kubanskoj krizi, obje su supersile shvatile koliko su bile blizu nuklearnom sukobu. John F. Kennedy ubijen je 1963. u Dallasu, mandat iza njega preuzeo je Lyndon Johnson, a Nikita Hruščov je smijenjen. Naslijedio ga je Leonid Brežnjev.

Vukadinović (1985) navodi da je Robert S. McNamara kao ministar obrane SAD-a za vrijeme mandata Kennedyja i Johnsona, imao ključnu ulogu u Hladnom ratu. Početkom 1964. predstavio je novu doktrinu čiji je cilj bio nuklearno odvracanje. Prema toj doktrini, svaki

nuklearni napad jedne supersile rezultirao bi potpunim uništenjem obje zemlje (str. 185). „Upravo prvu točku novog programa, u kojoj se isticalo da je strateški cilj spriječiti namjerni nuklearni napad na Sjedinjene Države i njihove saveznike, održavanjem jasne i uvjerljive sposobnosti nanošenja neprihvatljive štete napadaču, nazvao je McNamara uzajamnim sigurnim uništenjem (mutual assured destruction – MAD)“ (Vukadinović, 1985: 186).

Richard Nixon za predsjednika SAD-a izabran je 1968. Nixon i njegov savjetnik za nacionalnu sigurnost Henry J. Kissinger postavili su temelje novog pristupa vanjskoj politici prema SSSR-u. Time je započela politika detanta. „Općenito, strategija usmjerena na opuštanje napetosti između protivnika kako bi se smanjila mogućnost rata“ (Blanton i Kegley, 2010: 86). Sovjeti su prihvatili provođenje takve politike te je to dovelo do normalizacije odnosa između dviju supersila. Politika detanta fokusirala se na kontrolu naoružanja i zbog toga je 1969. došlo do SALT pregovora (*Strategic Arms Limitation Talks*). „Dva seta sporazuma postignuta tijekom 1970-ih između Sjedinjenih Država i Sovjetskog Saveza kojima su postavljena ograničenja na strateške nuklearne sustave za isporuku“ (Blanton i Kegley, 2010: 86). Utrka za naoružanje bila je skupa i opasna pa je cilj te dvije države bio ograničiti postavljanje i raspoređivanje protubalističkih raketa.

No, postojale su i druge okolnosti zbog kojih su dvije supersile pristale na ovu strategiju. Sjedinjene Američke su zbog intenzivne uključenosti u Vijetnamski rat bile pod financijskim i političkim pritiskom. Bile su uvelike kritizirane od strane javnosti, a poteškoće u financiranju vojne prisutnosti diljem svijeta dodatno su ih opterećivale. Nisu si mogle priuštiti nikakvu ekonomsku niti političku eskalaciju (CVCE, 2017: 17). S druge strane, u Europi je Ostpolitik koju je provodila Savezna Republika Njemačka potaknula SSSR na umjereniji pristup. „Dana 28. studenog 1969. godine, SR Njemačka potpisala je Ugovor o neširenju nuklearnog oružja sa SSSR-om. Ova politika normalizacije odnosa i otvorenosti prema Istoku, poznata kao „Ostpolitik,“ bila je uspostavljena u širem kontekstu smirivanja napetosti između Istoka i Zapada te je imala za cilj vratiti ekonomski snažnu Zapadnu Njemačku na zasluženom mjesto na međunarodnoj sceni“ (CVCE, 2016: 18).

CVCE (2016) ističe kako je 1972. potpisan je trgovinski sporazum s Moskvom te parcijalno ukinut američki trgovinski embargo na SSSR, koji je bio uveden 1949. Budući da sporazum SALT 1 nije precizno definirao vrste te broj bombardera i raketa koje SAD i SSSR smiju posjedovati, započeli su pregovori SALT 2. „To je značilo da su pregovori o drugom sporazumu SALT trajali dulje, a sovjetski i američki vojni izdaci povećani. Sporazum SALT II, koji je ograničio broj lansera raketa i bombardera, konačno je potpisan 18. lipnja 1979. godine“ (CVCE, 2016: 19). Cilj potpisivanja tog sporazuma bio je zaustaviti daljnje jačanje te

obuzdavanje posebnih kategorija nuklearnog oružja. On zbog SSSR-ove intervencije u Afganistanu nikada službeno nije stupio na snagu. Konferencija o sigurnosti i suradnji u Europi započela je 1973., a nastojala je poboljšati suradnju istoka i zapada iako nije bila institucionalizirana. Na forumu je sudjelovalo 35 država, među njima su bile i članice Varšavskog pakta te NATO-a. Priznale su europske granice uspostavljene nakon završetka Drugog svjetskog rata. Helsinški sporazum potpisan je 1975. i njime je zaključena Konferencija o sigurnosti i suradnji u Europi. On je bilo vrhunac provođenja politike detanta, a njegovo potpisivanje značilo je poštovanje suvereniteta država, rješavanje sporova mirnim putem bez primjene sile, provođenje međudržavne suradnje te poštivanje obaveza određenih međunarodnim pravo. Također, veliki naglasak je stavljen na nemiješanje u unutarnje poslove država i na poštivanje ljudskih prava. Ta konferencija dovela je do osnivanja Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (CVCE, 2016: 19).

Blanton i Kegley (2010: 86) navode kako je treća faza Hladnog rata trajala od 1979. do 1991. Obilježilo ju je nekoliko relevantnih događaja. SSSR je izvršio invaziju na Afganistan 1979. s ciljem podržavanja komunističke vlade protiv pobunjenika. To je dovelo do prekida politike detanta. Tadašnji predsjednik SAD-a bio je Jimmy Carter koji je to smatrao kao prekretnicu Hladnog rata te ozbiljan vanjsko politički izazov. „Kao odgovor, najavio je spremnost Amerike da upotrijebi vojnu silu za zaštitu pristupa zalihama nafte iz Perzijskog zaljeva, obustavio je izvoz američkog žita u Sovjetski Savez i pokušao organizirati svjetski bojkot Olimpijskih igara u Moskvi 1980. godine“ (Blanton i Kegley, 2010: 86). Odnosi dviju supersila ponovno su postajali sve gori. Na predsjedničkim izborima u SAD-u 1980. izabran je Ronald Reagan koji je bio poznat po svojim čvrstim stavovima protiv SSSR-a. Reagan i Brežnjev vodili su oštre retorike i ponovno pokrenuli utrku u naoružanju (Westad, 2011).

Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država (2024) navodi kako je Reagan bio poznat kao veliki komunikator i svojim retoričkim sposobnostima prikazivao je Hladni rat kao borbu između suprotstavljenih moralnih vrijednosti. Odbijao je ideju politike detanta i zalagao se za superiornost SAD-a, kapitalizam temeljen na slobodnom tržištu te ukidanje komunizma. S vremenom, provođenje takvih političkih stavova nazvano je Reaganovom doktrinom. Njegova administracija zalagala se za modernizaciju i proširenje obrambenih snaga, sve u cilju da bi SAD bile jače nego njihov protivnik, SSSR. „Tijekom svoja dva mandata, Reagan je uspješno zagovarao povećanje proračuna Ministarstva obrane za 35%. Sjedinjene Države podržavale su afganistanske organizacije otpora koje su se suprotstavljale sovjetski podržanom režimu u Kabulu, antikomunističke snage u Angoli i Contrase u Nikaragvi“ (Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, 2024).

Istovremeno, Reaganova administracija je zbog učestalih napetosti između dvije supersile bila potaknuta da poduzme mjere kako bi spriječili da dođe do izravnog sukoba - nuklearnog rata. Pregovori START (*Strategic Arms Reduction Treaty*) započeli su 1982., a cilj je bio smanjenje nuklearnog arsenala SAD-a i SSSR-a. Trajali su devet godina, a rezultirali su Ugovorom o smanjenju strateškog naoružanja (START), koji je potpisan 1991. godine (Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, 2024).

Branescu i Gorun (2018: 79) ističu kako je Mihail Gorbačov preuzeo vlast u Sovjetskom Savezu 1985., a njegovu vladavinu obilježile su političke i gospodarske reforme koje su utjecale i na događaje na međunarodnoj sceni. Najpoznatije su glasnost (otvorenost) i perestrojka (restrukturiranje), a time je provedena decentralizacija države. Gorbačov je tako pokušao liberalizirati politički sustav i modernizirati ekonomiju. Imao je ključnu ulogu u okončanju Hladnog rata. „Njegova spremnost na pregovore s predsjednikom SAD-a Ronaldom Reaganom dovela je do značajnih sporazuma o smanjenju nuklearnog naoružanja, uključujući i Ugovor o nuklearnim snagama srednjeg dometa (INF) iz 1987. godine“ (Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, 2024).

Također, njegov pristup prema zemljama Istočne Europe bio je zasnovan na nenametanju u unutarnje poslove država. Gorbačova politika na kraju je dovela do sloma komunizma u tim državama i raspada Sovjetskog Saveza 1991. Reaganov mandat završio je 1989., a iste te godine pao je Berlinski zid (Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država, 2024).

3. Popularna kultura za vrijeme Hladnog rata

Hladni rat uvelike je utjecao na javnost u svijetu. Ljudi su život počeli percipirati kroz strah, nesigurnost i pesimizam. Živjeli su stalnom strahu od nuklearnog sukoba. Američki mediji često su Sovjetski Savez prikazivali kao veliku prijetnju njihovom načinu života, što je pogodovalo atmosferi konstante tjeskobe. U SAD-u je tada bio prisutan i snažan patriotizam među građanima jer je vlada promovirala ideju širenja demokracije i obranu od „zle“ komunističke prijetnje. Naravno, geopolitička situacija odražavala se na svaki aspekt života, uključujući i kulturu i umjetnost. Glazba, filmovi, književnost i ostali aspekti popularne kulture, tada su često odražavale događaje na svjetskoj političkoj sceni te tako utjecali na javno mnijenje i društvenu dinamiku (Smolko i Smolko, 2021).

Smolko i Smolko (2021: 2) ističu kako to bilo istaknuto u filmovima snimanim za velika platna (*Dr. Strangelove* redatelja Stanleyja Kubricka, *Red Dawn* redatelja Johna Miliusa te *WarGames* Johna Badhama), ali i u onim televizijskim (*Threads*, *The Day After*, *The Prisoner*). Najpoznatiji romani u kojima su se pojavljivali motivi Hladnog rata su *1984* Georgea Orwella, *The Hunt for Red October* Toma Clancyja i *The Spy Who Came in from the Cold* Johna le Carréa. Javljale su se i političke karikature, konkretno *Nuke* Berta Dodsona, strip koji na satiričan način komentira utrku za nuklearno naoružanje, vanjsku politiku SAD-a i, između ostalog, odnose sa Sovjetskim Savezom. Tu je i *Mr. Atom*, kojega je stvorio karikaturist Herbert Block – Herblock, a on je kroz taj lik prikazivao apsurdnost Hladnog rata te destruktivnu moć i globalnu prijetnju koje može donijeti atomsko oružje (str. 2).

Ajzenhamer (2023) tvrdi kako je od samog početka Hladnog rata, popularna kultura u SAD-u razvila opsesiju atomskom bombom. „Kada je u pitanju beletristika ili strip, proliferacija sadržaja kroz koje se reflektovao nuklearni *zeit geist* je tolika da je nemoguće čak i okvirno utvrditi njihov broj“ (Ajzenamer, 2023: 52). Ajzenhamer (2023) kao jedan od najznačajnijih izdvaja film *On the Beach* snimljen 1959. godine koji se bavi posljedicama i utjecajem nuklearnog zagađenja na čovječanstvo, a u njemu su glumile zvijezde Gregory Peck, Fred Astaire te Ava Gardner. Snimljen je to romanu Nevilea Shutea iz 1957. Također, kao medij koji je imao važnu ulogu u tadašnjoj popularnoj kulturi izdvaja radio. U SAD-u, on je imao posebnu ulogu – bio je sredstvo ideološke propagande te je cilj bio doprijeti do slušatelja iz Istočnog bloka. Godine 1946., u američkom dijelu Berlina koji je bio podijeljen, pokrenuta je radio postaja koja je emitirala program na njemačkom jeziku. Emitiranje je pokrivalo cijeli Berlin, ali i značajan dio područja pod sovjetskom kontrolom u istočnoj Njemačkoj (str 52-53).

„Sljedeće godine, službena radio postaja američke vlade Glas Amerike (Voice of America) počela je emitirati program na ruskom jeziku, a nedugo nakon toga pokrenute su i njezine neslužbene europske ispostave – Radio Slobodna Europa (Radio Free Europe) i Radio Sloboda (Radio Liberty). Ove "surogat" postaje imale su zadatak emitirati liberalno-demokratsku propagandu namijenjenu državama pod sovjetskom kontrolom, kao i građanima samog SSSR-a“ (Ajzenhamer, 2023: 53-54).

Smolko i Smolko (2021: 2) navode kako je Hladni rat utjecao na mnogo glazbenih žanrova. Dave Brubeck, Benny Goodman te Louis Armstrong imali su 1950-ih i 1960-ih *jazz* turneje po istočnom bloku koje su bile veoma medijski popraćene. Također, utjecaj nije zaobišao niti klasičnu glazbu. „Napisani su mjuzikli („Chess“) i opere o Hladnom ratu, uključujući dva poznata djela Johna Adamsa, „Nixon in China“ i „Doctor Atomic“. Među najpoznatijim klasičnim djelima o Hladnom ratu su oratorij Alfreda Schnittkea „Nagasaki“ i „Threnody to the Victims of Hiroshima“ za gudački orkestar Krzysztofa Pendereckog“ (Smolko i Smolko, 2021: 2). Što se tiče popularne glazbe, Smolko i Smolko (2021) ističu kako je u razdoblju trajanja Hladnog rata napisano preko petsto pjesama o njegovim različitim aspektima. „Neke su pjesme napisane kako bi se skrenula pažnja na određeno pitanje, neke kako bi uvjerile slušatelje u određeno stajalište, a druge jednostavno da bi zabavile i nasmijale. Pjesme su varirale od ozbiljnih do komičnih, od morbidnih do neukusnih i pokrivala su sve između toga“ (Smolko i Smolko, 2021: 2).

Velike *pop* i *rock* zvijezde kao što su Billy Joel, Bruce Springsteen, ABBA, Elton John, The Rolling Stones, itd. održale su svoje koncerte u zemljama Istočnog bloka (str. 2). Smolko i Smolko (2021) ističu kako se popularna glazba kroz koju se provlačili motivi Hladnog rata može se podijeliti na tri razdoblja. Prvo je atomsko doba, koje je trajalo od polovice 1940-ih do polovice 1960-ih. Umjetnici su tada fokus u svojim tekstovima stavljali na motive hidrogenskih i atomskih bombi, rudarenja urana, trovanja radijacijom, skloništima te svemirskoj utrci. Drugo razdoblje trajalo je od polovice 1960-ih do kraja 1970-ih. U ovom razdoblju zabilježeno je manje pjesama povezanih s Hladnim ratom i njegovim aspektima zbog toga što je tada na snazi bila politika detanta te pokušaji zaustavljanja utrke za naoružanje. Za to je razdoblje značajnija bila kritika Vijetnamskog rata, poticanje feminizma i pokreta za građanska prava. Mnogim je glazbenicima Vijetnamski rat bio inspiracija za stvaranje pjesama koje su publici prenosile antiratne poruke i društvene kritike. Treće razdoblje započelo je prestankom provođenja politike detanta i invazije SSSR-a na Afganistan 1979., a trajalo je do kraja 1980-ih. Najviše *mainstream* pjesama proizašlo je iz ovog zadnjeg razdoblja (str. 3). U ovom radu analizirat će se tekstovi pjesama zadnjeg razdoblja.

3.1. Odnos popularne geopolitike i popularne kulture

Popularna geopolitika bavi se „načinima na koje geopolitička pitanja bivaju stvarana i promišljena u popularnoj kulturi“ (Ó Tuathail, 199: 17, cit. prema Turčalo i Zorko, 2021: 7). Ona proučava i analizira načine na koje se geopolitičke ideje i teme prikazuju u popularnoj kulturi i tako utječu na formiranje javnog mnijenja. Ono ima sve važniju ulogu u donošenju vanjskopolitičkih odluka, pogotovo u zemljama s razvijenim demokracijama. „Čitav koncept popularne geopolitike temelji se na pretpostavci postojanja poveznice između popularne kulture i društvene svijesti“ (Turčalo i Zorko, 2021: 7).

Gillian Rose (2007) u Turčalo i Zorko (2021) govori o tri ključna područja koja je potrebno razmotriti tijekom analiza utjecaja geografije na popularnu kulturu i obratno. Kao prvo je izdvojila mjesto stvaranja proizvoda i produkcije, a ono uključuje motive autora i subjektivnost. Unatoč nastojanju da bude objektivna, svaka osoba povezana je sa svojim socijalnim i kulturnim okruženjem, što znači da utjecaj odgoja, sredine i obrazovanja ima važnu ulogu. Ono što Rose (2007) u Turčalo i Zorko (2021) ističe nakon toga, je lokacija djela, što podrazumijeva geografski okvir u kojem se odvija proizvod popularne kulture. S lokacijom se može povezivati određena priča ili narativ. Stoga, može biti realna, ali i u potpunosti izmišljena. Treće je mjesto konzumiranja određenog kulturnog proizvoda, a ono ima svoju vremensku i geografsku komponentu (str. 106-107). „Nije isto prikazuje li se holivudski *blockbuster* ratne tematike u New Yorku ili Austinu ili pak u Kabulu ili Damasku. Svaki pojedinac ima različitu razinu povjerenja i tolerancije za određene narative, a te su razine jednim dijelom uvjetovane socijalizacijom ili geopolitičkim rječnikom: geopolitičkom kulturom iz kojeg pojedinac dolazi“ (Turčalo i Zorko, 2021: 107).

Rose (2007) u Turčalo i Zorko (2021) još ističe kako uz sve navedeno treba u obzir uzeti i dodatna tri parametra, a to su: društveni, tehnički i kompozicijski. Društveni parametar odnosi se na način na koji društvo prihvaća popularnu kulturu, tijekom vremena se mijenja. Uz društveni parametar povezuje se teorija *agenda settinga* (postavljanja dnevnog reda) i *framinga* (uokviravanja) (str. 111). „Postavljanje dnevnog reda podrazumijeva prioritiziranje određenih tema, odnosno zanemarivanje nekih drugih tema“ (Turčalo i Zorko, 2021: 111-112). Primjerice, ukoliko mediji učestalo izvještavaju o određenom trendu u popularnoj kulturi (film, glazba, umjetnost), on će postati društveno prihvaćen.

“Goffman (1974) ovaj pojam uvodi za objašnjenje promišljanja okoline i navodi dva okvira, prirodni i društveni. Dok su za njega prirodni okviri zadani, društveni su oni koji se na njih nadograđuju i mogu voditi prema manipulaciji“ (Turčalo i Zorko, 2021: 111). Dakle, ako mediji neki glazbeni žanr prikazuju na određen način, publika će ga tako i percipirati (npr. punk – buntovnost).

Na medij kojim se prenosi poruka, narativ, stereotip ili diskurs odnosi se tehnički parametar. Važan je način na koji je predstavljena informacija te ima li vizualnu ili audio podršku. Kompozicijski parametar prikazuje način na koji se prikazuje poruka, a to na primjer može biti: način na koji je prikazan članak u tiskanom mediju, melodiju u glazbi, kut pod kojim je postavljena kamera (Turčalo i Zorko, 2021: 111).

Rowley i Weldes (2015) tvrde kako je odnos popularne kulture i svjetske politike dinamičan i složen. Oba pojma su kompleksna te ne može postojati njihovo univerzalno razumijevanje. Autori navode šest vrsta odnosa popularne kulture i svjetske politike. Kao prvi ističu da države često koriste popularnu kulturu kako bi postigli razne političke ciljeve. Tijekom rata i mira, popularna kultura ima velik utjecaj na unutarnju i vanjsku politiku. Država tijekom ratnih razdoblja popularnu kulturu najčešće koristi kao sredstvo propagande (str. 1). „Na primjer, poster i drugi medijski oblici su poznato korišteni za definiranje nacija i njihovih neprijatelja tijekom Prvog svjetskog rata; slični poster Sjevernog Vijetnama su definirali američkog neprijatelja u 'Američkom ratu'. Filmovi poput "Casablanca" (1942.), podržani od strane odjela za ratne filmove Ministarstva rata SAD-a, prodavali su američku intervenciju u Europi američkoj javnosti, legitimirajući Drugi svjetski rat i prateće vojne izdatke i javne žrtve“ (Rowley i Weldes, 2015: 2). Isto tako, popularna kultura u razdobljima mira koristi se za razvoj „meke moći“ kroz kulturnu diplomaciju (na primjer sport, glazba, moda, film). Rowley i Weldes (2015) Kao drugi tip odnosa izdvojeni su globalni kulturni tokovi te njihov utjecaj na politiku. Popularna kultura ima ključnu ulogu u globalizaciji gdje kulturni proizvodi poput filma i glazbe utječu na oblikovanje lokalnih i globalnih identiteta. Treći se temelji na tome da je popularna kultura ponekad proizvod globalne političke ekonomije jer proizvodnja i distribucija nekih kulturnih proizvoda prelazi državne granice. To podrazumijeva i radnu snagu, trgovinu, tehnologiju te intelektualna prava i njihove međunarodne odnose. Zatim, autori navode kako popularna kultura (TV, filmovi, glazba) oblikuje percepcije političkih događaja i sukoba. Ona aktivno sudjeluje u stvaranju značenja i identiteta koji utječu na političke diskurse. Na kraju, izdvaja da način na koji ljudi konzumiraju proizvode popularne kulture može reflektirati njihove političke stavove te da popularna kultura često koristi intertekstualnost kako bi stvorila političke poruke (str. 2-7).

4. Pregled istraživanja popularne kulture u kontekstu Hladnog rata

U ovom poglavlju objasnit će se istraživanja koja su se bavila utjecajem Hladnog rata na popularnu kulturu. Izdvojit će se dva koja su analizirala odnos kinematografije i nuklearnog odvrćanja.

Vladimir Ajzenhamer (2023: 5) u svojoj knjizi *Celuloidna apokalipsa* istražuje povezanost strategije nuklearnog odvrćanja za vrijeme Hladnog rata i prikaza nuklearnog holokausta u popularnoj kulturi SAD-a. Autorova glavna pretpostavka je da su proizvodi popularne kulture kao što su filmovi, TV i radio emisije, glazbeni spotovi, stripovi, itd. doprinijeli provođenju nuklearnog odvrćanja u SAD-u. Također, autor navodi da se to dogodilo zbog nedostatka stvarnog znanja o mogućim posljedicama nuklearnog sukoba. „Naime, ovi sadržaji su putem stvaranja fonda općeg znanja (general knowledge) o nuklearnom ratu i njegovim posljedicama legitimirali odvrćanje kao paradigmatiku obrambenu strategiju i tako povećali šanse za njegov uspjeh“ (Ajzenhamer, 2023: 6).

U *Celuloidnoj apokalipsi* fokusira se na filmske prikaze svijeta nakon ostvarenja strateškog MAD principa (*mutual assured destruction*), te za vrijeme i nakon fiktivnog nuklearnog rata. Ajzenhamer (2023) je analizirao tri glavna učinka filmskog eksploitanja MAD-a. To su bili povećanje moralne panike kako bi se utrka u naoružanju legitimirala. Zatim, stvaranje općeg razumijevanja nuklearnog holokausta koje je informiralo političke elite i građane. Treće, usmjeravanje straha od nuklearnog rata protiv američke vlade kako bi se potaknulo zahtijevanje javnosti da se nuklearno oružje koristi isključivo za obranu (str. 6). „Nakon toga, na osnovu uzorka od 10% od ukupnog broja naslova u selektiranoj filmografiji tj. analizom 83 filma sa liste od 832 filmska naslova, identificirao sam tri osnovna varijeteta kinematografskog MED narativa, kao i njihove ključne motive“ (Ajzenhamer, 2023: 8).

Ajzenhamer (2023) na kraju knjige ističe kako su filmovi koji su prikazivali MAD najčešće bili kritički nastrojeni. Ti filmovi pružali su opće znanje (točno i netočno) o katastrofalnim posljedicama koje može imati nuklearni rat. Također, u tim filmovima bili su prisutni motivi nuklearne panike i tako se povećavao pritisak na vojne i političke moćnike da se nuklearno oružje koristi isključivo u svrhu obrane. Kao najvjernije primjere ističe *Dr. Strangelove* redatelja Stanleyja Kubricka i *On The Beach* redatelja Stanleyja Kramera (str. 98-99). „Da sumiram – bilo da se služila eksploatacijom naučno utvrđenih činjenica, običnih životnih priča ili najnevjerovatnijih fantazama, MED kinematografija je obrazovala američko društvo o svim mogućim i nemogućim posljedicama nuklearnog rata“ (Ajzenhamer, 2023: 99).

Ajzenhamer (2023) uz to tvrdi kako njegova knjiga prikazuje isključivo američki doživljaj Hladnog rata te kako je potpunu sliku utjecaja popularne kulture na odvratanje moguće steći jedino i uz Sovjetsku perspektivu (str. 100).

Ivan Fratrić (2021) u svom istraživanju *Interpretacija prijateljskih i neprijateljskih država u geopolitičkim diskursima holivudske produkcije za vrijeme Hladnog rata* htio je prikazati funkciju holivudskog filma tijekom izazovnog geopolitičkog razdoblja. Uz to, film je tada bio jedan od najpopularnijih masovnih medija koji je mogao služiti i kao propagandno sredstvo. Autor u svom istraživanju polazi od pretpostavke da holivudska produkcija veliča SAD, njezine saveznike i zapadni način života, dok istovremeno kritizira i u negativnom svjetlu prikazuje sve što je povezano sa Sovjetskim Savezom. Fratrić je ispitivao kako su Amerika i Sovjetski Savez prikazivani u filmovima holivudske produkcije. (Fratrić, 2021: 272).

U rezultatima istraživanja Fratrić (2021) navodi kako se prikaz dvije supersile u filmovima mijenjao u skladu s geopolitičkim razdobljima. Tijekom 1940-ih i 1950-ih u holivudskoj produkciji postojala je jasna podjela u metaforičkom prikazu dobra i zla. Sovjetski Savez bio je prikazivan kao opasnost i apsolutno zlo, a SAD potpuno suprotno (str. 280). U 1960-ima i 1970-ima bile su popularne političke melodrame i mračni trileri s elementima fatalizma i paranoje (str. 276). Uz to, mnogo filmova bavilo se tematikom Vijetnamskog rata. U 1980-ima narativ u filmovima počeo se zaoštravati kao posljedica Reaganove retorike prema Sovjetskom Savezu. Tako je i ostalo do kraja Hladnog rata (str. 288).

5. Istraživanje o utjecaju nuklearne prisutnosti na popularnu geopolitiku 80-ih

Ovaj rad predstavlja analizu narativa i sadržaja pjesama u vremenskom okviru od 1980. do 1989. Provelo se kvantitativno istraživanje tekstova 60 pjesama s anglosaksonskog govornog područja (zbog jezične barijere).

5.1. Cilj i metoda istraživanja

Cilj ovog istraživanja je analiza političkih stavova izraženih u glazbi, posebno *pop*, *rock* i *new wave* žanrovima tijekom 80-ih, s naglaskom na temi nuklearne prisutnosti. Analizirat će se tekstovi pjesama kako bi se razumio način na koji su umjetnici interpretirali političke događaje tog vremena. Također, očekuje se da će rezultati pridonijeti boljem razumijevanju veze između glazbe, politike i društvenih promjena tijekom 1980-ih godina, s posebnim naglaskom na temu nuklearne prijetnje. Iz navedenog cilja proizlaze četiri istraživačka pitanja:

1. Kako su umjetnici reflektirali percepciju političkih lidera i institucija Hladnog rata u svojim pjesmama?
2. Ističu li umjetnici iz Europe ili SAD-a specifične političke događaje ili aspekte Hladnog rata u svojim pjesmama?
3. Postoji li razlika u interpretaciji političkih stavova između pjesama koje koriste direktni jezik i onih koji se služe metaforama?
4. Je li bilo slučajeva u kojima su konkretni događaji utjecali na tekstove pjesama i na koji način je u tekstovima pjesama prikazana nuklearna prijetnja?

Prema Lamza Posavec (2011), ovaj tip analize oslanja se na obradu i proučavanje već postojećih podataka, što je karakteristično za desk-metodu istraživanja. U ovoj metodi istraživač organizira prikupljene podatke prema ciljevima istraživanja (str. 105). „Kvantitativna analiza sadržaja je sustavni i objektivizirani postupak koji u većoj mjeri udovoljava kriterijima istinske znanstvene metode“ (Lamza Posavec, 2011: 106). Ova metoda omogućuje točno i objektivno mjerenje kvantitativnih aspekata sadržaja. Ključne karakteristike ove analize uključuju visoku preciznost i učinkovitost u usporedbi podataka, a pritom analiza ne mijenja niti utječe na predmet istraživanja (2011: 109-110).

5.2. Uzorak i matrica

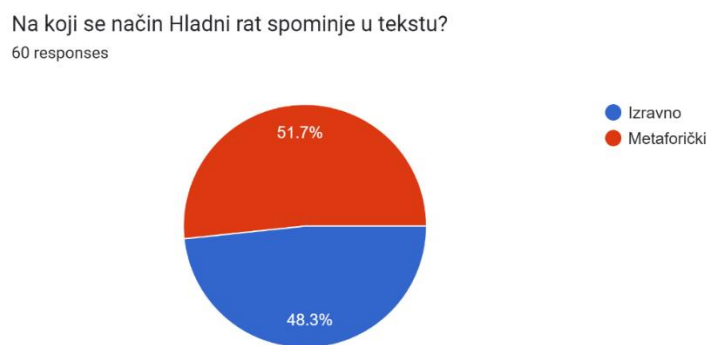
U sklopu ovog istraživanja analizirano je 60 pjesama objavljenih između 1980. i 1989. Jedinica analize bili su tekstovi pjesama koji eksplicitno govore o Hladnom ratu/nuklearnoj prijetnji te oni metaforički, a u svrhu ovog istraživanja izrađena je analitička matrica s osam klasifikacijskih kategorija. Odabir 60 pjesama za analizu rezultat je kombinacije osobnog znanja i sustavnog istraživanja relevantnih izvora. Kako bi objektivnost rada bila osigurana, proces odabira je proširen kroz detaljnu analizu postojeće literature korištene u istraživanju.

6. Rezultati

6.1. Način na koji se Hladni rat spominje u tekstu

Rezultati istraživanja otkrili su da se Hladni rat spominjao metaforički u 37 pjesama, dok je u 29 pjesama bio spomenut izravno. U nastavku će biti izdvojeni primjeri koji prikazuju oba načina spominjanja. Ovi rezultati ukazuju na to da su glazbenici gotovo podjednako koristili oba pristupa, što pokazuje različite načine na koje na ovo razdoblje interpretirano u glazbi.

Graf 1: Način spominjanja u tekstu

Kao tri najreprezentativnija primjera metaforičkog spominjanja ističu se pjesme *99 Luftballons/99 Red Balloons* autora Nena, *Eight Day* Hazel O'Connor i *Poem for a Nuclear Romance* glazbenice Anne Clark. Ove pjesme su odabrane zbog svoje snažne simbolike i referenci na napetosti i strahove tog razdoblja. Svaka koristi različite metafore i slikovite prikaze kako bi obradila teme nuklearne prijetnje i globalne nesigurnosti, a tako čine važne primjere u razumijevanju kako je Hladni rat reflektiran kroz glazbu.

Agnew i Ó Tuathail (1992) govore o raznim geopolitičkim shvaćanjima i prikazima vanjske politike SAD-a. „Amerika je mjesto koje je stvarno, materijalno i omeđeno (teritorij sa sadržajem), a istodobno je i mitološki, imaginarni i univerzalni ideal bez određenih prostornih granica“ (Agnew i Ó Tuathail, 1992 cit. prema Dalby i dr., 2007: 115). Također, Agnew i Ó Tuathail (1992) tvrde kako su SAD početkom provođenja Trumanove doktrine i politike zadržavanja sebe počele percipirati kao Svjetsku Silu, a Sovjetski Savez kao neprijatelja, što se vidi već u ranije spomenutom Kennanovom članku. „Zadržavanje (containment) nije imao jasno konceptualizirana geografska ograničenja. Njegov izvorni prostor bila je apstraktna

univerzalna izotropna ravnica gdje pravo (right) vodi beskonačnu bitku s krivim (wrong), sloboda s totalitarizmom i amerikanizam sa silama neamerikanizma (Agnew i Ó Tuathail, 1992 cit. prema Dalby i dr., 2007: 116). To je, naravno, utjecalo i na sve druge aspekte života uključujući i glazbu. Navedene tvrdnje mogu se povezati s načinom na koji su umjetnici tog doba prikazivali borbu između slobode i represije. Glazba je reflektirala geopolitičke narative, što će se vidjeti i u izdvojenim primjerima.

Pjesma *99 Luftballons/99 Red Balloons* koju izvodi njemačka pjevačica Nena i istoimena njemačka glazbena skupina, jedna je od najznačajnijih pjesama prošlog stoljeća. Ova anti-ratna *pop-rock* pjesma nastala je 1983. godine kada je Hladni rat bio na vrhuncu, a koristi metaforu crvenih balona kako bi prikazala i kritizirala njegovu apsurdnost te nuklearnu prijetnju. Tekst pjesme odražava atmosferu tjeskobe, straha i paranoje koja je u tom razdoblju vladala zbog političkih napetosti. Crveni baloni prikazani su kao bezopasni, međutim zbog konteksta tadašnjeg vremena postaju element prijetnje, nesigurnosti i straha. Nena u *99 Luftballons* kroz metafore ističe kako bi male stvari zbog pogrešne interpretacije mogle dovesti do globalnog nesporazuma i rata.

„Devedeset i devet balona
Na njihovom putu prema horizontu
Bili su zamijenjeni za NLO-e iz svemira
Zato je general poslao
Eskadrilu za njima
Da podigne uzbunu
Ali tamo, na horizontu
Bilo je samo devedeset i devet balona“ (Nena, 1983)

Također, autorica na kraju pjesme spominje kako je zbog vojnih intervencija ostala sama u ruševinama, a to je uzrokovala bezopasna situacija koja je na kraju rezultirala globalnim uništenjem. *99 Luftballons* ističe važnost mira kojeg je vrlo lako nepovratno uništiti. Pjesma je izvorno napisana i snimljena na njemačkom jeziku, međutim zbog velike popularnosti prepjevana je i na engleski.

„Ministri rata više ne postoje
Kao ni lovci
Danas šetam okolo

Vidim svijet u ruševinama

Našla sam balon

Mislim na tebe i puštam ga da leti“ (Nena, 1983)

Britanska kantautorica i glumica Hazel O'Connor 1980. objavila je pjesmu *Eight Day* kojom je potaknula snažnu reakciju javnosti. Glavni motivi u ovoj *art pop* pjesmi su ljudska pohlepa, opasnost od tehnološkog napretka te destruktivni potencijal čovječanstva. U tekstu pjesme se pojavljuju i biblijski motivi, autorica se referira na početak stvaranja svijeta te naglašava čovjekovu intervenciju koja može biti uzrok destrukcije. Stihovi ovi pjesme opisuju stvaranje svijeta u sedam dana.

„U početku bijaše riječ, čovjek reče: Neka bude više svjetla

Električne scene i laserske zrake, neonska svjetla koja mrze noći

Drugoga dana reče: Neka bude plina

Vodik i kolera i kuga

Stvorimo neke mikrobe, otrovat ćemo crve

Čovjek nikada neće biti potlačen

I reče: Gle što sam učinio“ (O'Connor, 1980)

O' Connor u svojim stihovima dodaje i osmi dan stvaranja svijeta koju obilježava čovjekova želja za kontrolom i moći. Tada korištenjem sve tehnologije dolazi do uništenja čovječanstva. Autorica na ovaj način jasno daje do znanja da su ti stihovi metafora za nuklearnu prijetnju i utrku za nuklearno naoružanje. Kroz pjesmu se želi postaviti pitanje hoće li čovjek uspjeti preživjeti posljedice svojih postupaka ili će tehnologija koju je stvorio na kraju postati uzrok njegove propasti. *Eight Day* se može smjestiti u kontekst kritike Hladnog rata pogotovo u stihovima koji opisuju osmi dan stvaranja svijeta. Može se povezati s nuklearnim oružjem, čije je stvaranje bilo zamišljeno kao sredstvo odvratanja zaštite, ali je s ljudskom zlouporabom postao simbol potencijalnog uništenja.

„Osmi dan stroj se samo uznemirio

Problem koji čovjek još nikada nije vidio

Nema vremena za bijeg, zasljepljujuće svjetlo

I ništa osim praznine, zauvijek noć

On reče: Gle što je čovjek učinio

Nema svijeta za ikoga
Nitko se nije smijao, nitko nije plakao
Svijet je na kraju, svi su umrli
Zauvijek amen“ (O'Connor, 1980.)

Glazbenica Anne Clark iz Velike Britanije napisala je pjesmu *Poem for a Nuclear Romance* 1983. godine. Pjesma govori o strahu, nesigurnosti i tjeskobi koje su prevladavale u društvu tijekom Hladnog rata. Sam naslov sadrži riječi "romansa" i "nuklearno", što upućuje na metaforički sukob između ljudskih emocija i destruktivne, hladne stvarnosti. Ova pjesma je značajna jer progovara o osjećajima i međuljudskim odnosima koji su bili zanemareni zbog stalne nuklearne prijetnje. Clark pokušava naglasiti kako nuklearna prijetnja ne predstavlja samo fizičku opasnost, već i prijetnju ljubavi, podršci i sposobnosti povezivanja s drugima. Zbog stalne atmosfere tjeskobe i straha, čak i intimni odnosi počinju se narušavati. To se može vidjeti u sljedećem primjeru.

„Kada svi naši snovi budu izobličeni i mrtvi
Bit ćemo dva radioaktivna plesača
Koji se vrte u različitim smjerovima
A moja ljubav prema tebi bit će svedena na prah
Krici će postajati sve glasniji i glasniji
I činjenica da te volim
Umrijet će
Ne moraš spavati da bi vidio noćne more
Samo me drži blizu
Zatim još bliže
I osjetit ćeš kako nas vjerojatnosti razdvajaju“ (Clark, 1983)

Kao primjer izravnog spominjanja odabrane su pjesme *So Afraid of the Russians*, *Seconds* i *Two Tribes*. Ističu se zbog jasnog odnosa prema političkoj situaciji tog vremena te otvorenog izražavanja strahova. Predstavljaju rijetke primjere direktne kritike Hladnog rata u glazbi.

U pjesmi *So Afraid of the Russians*, autora Toma Lyona i grupe Made for TV već se u naslovu vidi izravno spominjanje Hladnog rata. Napisana je 1983. godine, tijekom najnapetijeg razdoblja rata te vrlo jasno proziva Ruse i prijetnju koju predstavlja sukob Sjedinjenih

Američkih Država i Sovjetskog Saveza. Kroz tekst pjesme izražava se atmosfera straha i tjeskobe, a govori o kolektivnom strahu zapada od Rusa.

„Tako se bojim Rusa
Jer oni dolaze
Dovoljno je da ti se sledi krv
Kad gledaš vijesti na TV-u
Neće mi pomoći ni bijeg ni sakrivanje
Jer oni dolaze, a ja ne mogu ništa učiniti“ (Lyon, 1983)

Lyon u tekstu pjesme hladnoratovsku situaciju gleda kao bezizlaznu, progovara o apokaliptičnim scenarijima za čovječanstvo te smatra kako nema više budućnosti. Gleda na nuklearan sukob kao na realističan i neizbježan scenarij. Uz to, Lyon spominje skloništa koja inače u ratovima simboliziraju sigurnost, ali ističe kako ga niti ona ne mogu spasiti od ruske prijetnje.

„Skriveni u svom skloništu
Siguran sam kao što siguran mogu biti
Trebam više osiguranja, ne samo pištolje
Jer oni dolaze po mene
Svi će izgorjeti u pepelu
Ako im ne uspije, nema šanse da pobjegnemo
Naša zemlja će nestati“ (Lyon, 1983)

Pjesma *So Afraid of the Russians* direktno progovara o sukobu Amerikanaca i Rusa te prikazuje Ruse kao neprijatelje zbog kojih se među populacijom širi kolektivni strah. Taj strah bio je vrlo realan odraz tadašnje političke situacije, budući da je prijetnja nuklearnog sukoba bila sveprisutna. Ovo je jedna od značajnih pjesama koja o ovoj temi progovara bez zadržke, a i danas je ostala relevantna jer podsjeća na to kako društvo percipira političke sukobe i kakve to emocije probuđuje u njemu.

Popularni irski rock sastav *U2* u pjesmi *Seconds* iz 1983. bavi se temom nuklearne prijetnje i mogućnosti izbijanja nuklearnog rata. Pjesma se nalazi na njihovom albumu *War* koji je na kritički način htio poslati poruku o tadašnjoj političkoj situaciji u svijetu. Sam naziv pjesme simbolizira sekunde koje svijet dijele od nuklearne katastrofe i globalnog uništenja.

Također, U2 u tekstu pjesme izravno kritizira nuklearno oružje i bilo kakvu vrstu oružanih sukoba. Poziva na mir prije nego što bude prekasno jer ukoliko se dogodi nuklearni sukob svi će biti gubitnici, neće biti stvarnih pobjednika. Ono što U2 želi istaknuti kao glavnu poruku pjesme je da su posljedice rata strašne za sve, bez obzira na politički i ekonomski status, boju kože, mjesto stanovanja itd.

„Treba sekunda da se kaže zbogom
Kaži zbogom, oh, oh, oh, kaži zbogom
Gdje sada ideš?
Munje sijevaju preko neba
Od istoka do zapada, ili umri
Kao lopov u noći
Gledaj svijet uz svjetlost svijeće“ (U2, 1983)

Na izravan način prozivaju manipulativan način vođenja tadašnje politike te spominju velike svjetske gradove i države. Na taj način žele ukazati da politički lideri diljem čitavog svijeta upravljaju narodom kao lutkama na koncima iz svojih ureda na visokim pozicijama. Vrlo se jasno kritiziraju politički sustavi koji među društvom šire nepravdu i strah, kao i lidere koji ne mare za narod. U2 u pjesmi *Seconds* poziva na kolektivnu svijest i hitno zaustavljanje takve destruktivne politike, upozoravajući na opasnosti koje prijete čitavom čovječanstvu.

„U stanu na Times Squareu
Možeš ih sastaviti bilo gdje
Drže te kao taoca, pakao se plaća
Revolucija svaki dan
SSSR, DDR, London, New York, Peking
To su lutke, to su lutke
Koje vuku konce, da
I oni rade atomski ples
Znaju li odakle dolazi taj ples?“ (U2, 1983)

Britanski glazbeni sastav Frankie Goes To Hollywood 1984. objavio je pjesmu poznatu po izravnoj kritici Hladnog rata te čvrstom političkom stavu protiv njega. Pjesma *Two Tribes*, kao što je vidljivo u naslovu, referira se na dugogodišnji sukob SAD-a i SSSR- te posljedice

koji može imati na čovječanstvo. Tekst izražava snažan stav protiv bilo kakve vrste oružanih sukoba te utrke za nuklearno naoružanje. Autori kritiziraju politiku koji provode lideri te dvije supersile zbog toga što siju strah i tjeskobu među društvom. Napominju kako društvo postaje sve više anksiozno te da je nemoguće živjeti u konstantnoj atmosferi straha i napetosti. Također, kritiziraju političke lidere koji ne vode brigu o posljedicama svojih odluka.

„Kada dva plemena idu u rat

Jedini bod koji možeš osvojiti

Imamo dva plemena

Imamo bombu

Imamo bombu, da

Radi za crni plin

Isključi svoj štit

Isključi i osjeti

Živimo li u zemlji

Gdje su seks i horor novi bogovi?“ (Frankie Goes To Hollywood, 1984)

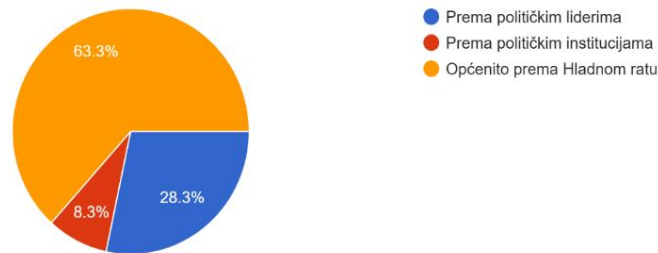
Kao i u pjesmi *Seconds* grupe U2, Frankie Goes To Hollywood pjeva o besmislenosti rata, gdje nema stvarnih pobjednika te najveće gubitke na kraju snose obični građani. Također, ova pjesma iznosi i kritiku društva u kojem su dominantne postane senzacionalističke vijesti koje se bave nasiljem. Pjesma *Two Tribes* postavlja retoričko pitanje o tome što je zapravo važno – jesu li to ljudska prava i istinske vrijednosti čovjeka ili su to senzacionalizmi zbog kojih društvo postaje površno i sklono nasilju? Ova pjesma pokušava upozoriti na katastrofe koje bi se mogle dogoditi ukoliko su politički moćnici previše zaslijepljeni moći te pohlepom.

6.2. Izražavanje stava u tekstu pjesme

U okviru matrice analizirano je na koji su način glazbenici izražavali stavove prema političkim liderima (17 pjesama) i institucijama (5 pjesama), kao i općenito prema Hladnom ratu (38 pjesama). Izdvojit će se nekoliko ključnih pjesama koje iskaču od ostalih analiziranih, a to su *Russians* od Stinga kao snažan primjer kritike usmjerene prema političkim liderima. S druge strane, pjesma *Let's All Make a Bomb* grupe Heaven 17 odabrane su zbog svojih jasnih poruka o političkim institucijama. Pjesme koja najbolje reflektira atmosferu Hladnog rata je

Forever Young grupe Alphaville. Ovi primjeri ostavili su snažan utisak na tadašnju publiku, ali i na publiku danas.

Prema čemu se u tekstu pjesme izražava stav?
60 responses

Graf 2: Stav u tekstu pjesme

Sting je pjesmu *Russians* objavio 1985. godine, a ona na izravan način progovara o Hladnom ratu te napetostima između dvije supersile. Tekst na veoma jasan način kritizira političke lidere obje strane, u kontekstu njihove spremnosti na upotrebu nuklearnog oružja. Također, kroz pjesmu se provlači atmosfera straha i histerije koja je tada prevladavala među građanima. Sting kritizira retoriku političkih lidera koja u društvu potiče strah te propagandom stvara napetosti između nacija.

„U Europi i Americi raste osjećaj histerije
Uvjetovani da reaguju na sve prijetnje
U retoričkim govorima Sovjeta
Gospodin Hruščov je rekao: "Mi ćemo vas pokopati"
Ne slažem se s tim gledištem
To bi bila tako neznalačka stvar za učiniti
Ako i Rusi vole svoju djecu“ (Sting, 1985)

Isto tako, autor direktno proziva Nikitu Hruščova i izražava neslaganje s njegovom retorikom za koju misli da je nepromišljena, opasna i apsurdna. Kroz ovu snažnu antiratnu pjesmu pokušava doprijeti do obje strane, apelirajući na očuvanje mira i spašavanje nevinih života. Sting političarima ovom pjesmom šalje vrlo jasnu poruku, a to je zajednička ljudskost na koju se ne smije zaboraviti, čak niti u uvjetima rata.

„Kako mogu spasiti svog malog dječaka od Oppenheimerove smrtonosne igračke?

Zdrav razum nije u isključivom vlasništvu

Niti jedne strane političkog spektra

Dijelimo istu biologiju, bez obzira na ideologiju

Gospodin Reagan kaže: "Mi ćemo vas zaštititi"

Ne slažem se s tim gledištem“ (Sting, 1985)

Autor u tekstu pjesme spominje J. Roberta Oppenheimera, američkog znanstvenika koji je radio na razvoju atomske bombe u sklopu projekta Manhattan. „Oppenheimerova smrtonosna igračka“ (Sting, 1985) metafora je za nuklearno oružje i prijetnju koju ono predstavlja. Sting kritizira i Ronalda Reagana koji je često spominjao vojnu snagu i nuklearno odvracanje kao mehanizam zaštite od Rusije. Ne vjeruje mu i ne podržava ratnu retoriku niti jedne strane. Ova pjesma pokušava pozvati na mir, korištenje zdravog razuma u ratovanju te ističe koliko je svaki rat besmislen.

Pjesma *Wrap Up the Rockets* grupe the Freshies nastala je 1981. i veoma je dobar primjer teksta koji izražava stavove prema političkim institucijama/savezima. Ova pjesma izdvojena je jer u svom tekstu kritizira NATO savez i vojnu industriju. The Freshies smatraju kako je NATO više zainteresiran za provođenje vlastitih geopolitičkih interesa, nego za dobrobit i zaštitu ljudi te u stihovima ističu potpuno nepovjerenje prema njemu. Uz to, spominju kako, ukoliko dođe do Trećeg svjetskog rata, on ne bi bio isti kao i prva dva, zbog nuklearnog oružja, on bi bio mnogo destruktivniji.

„NATO

Znam vaše igre

Treći svjetski rat

Nikada neće biti isti

Kao što je bio u stara vremena

Kada je hladnoća igrala

Tako veliku ulogu“ (The Freshies, 1981)

Na ironičan način progovara o utrci za naoružanje između SAD-a i SSSR-a i na direktan način kritizira militarizaciju. Autori smatraju kako se pretjerano i bespotrebno troše toliki resursi na pojačanje naoružanja, a zanemaruju se osnovne društvene potrebe. Ne slažu se s

retorikama tadašnjih lidera jer smatraju da vode do besmislenog gomilanja oužja i poticanja straha među građanima.

„Ako odbacimo naše obrambene planove
To je 12 tisuća funti za svakoga u Ujedinjenom Kraljevstvu
Kupio bih sportski automobil
Ali ne bih daleko išao, samo do Rhyla“ (The Freshies, 1981)

Pjesma *Wrap Up the Rockets* kroz humor u pjesmi ističe apsurdnost priprema za nuklearan sukob, a ova pjesma je značajna jer je jedina koja izravno kritizira NATO tijekom tog razdoblja i time izražava hrabar stav protiv militarizacije i političkih igara moći.

Jedna od najpoznatijih pjesama 1980-ih je *Forever Young* njemačke grupe Alphaville. Ova *synth-pop* pjesma bavi se temama straha od nuklearnog sukoba i prolaznosti života. Izdvojena je jer vjerno prikazuje razmišljanje pojedinca koji pokušava pronaći ravnotežu između tjeskobe koju uzrokuje napeta geopolitička situacija i želje za životom te boljom budućnosti. Sam naslov pjesme prikazuje želju autora za vječnom mladosti u svijetu u kojem je budućnosti nesigurna. Pjesma pokušava prikazati osjećaje neshvaćenog društva koje je živjelo pod prijetnjom potencijalne katastrofe. Pitanje „Želiš li stvarno živjeti zauvijek“, koje se ponavlja u refrenu autori postavljaju ironično i retorički se pitaju želi li mlada osoba stvarno biti besmrtna u svijetu punom sukoba i neizvjesnosti.

„Nadamo se najboljem, ali očekujemo najgore
Hoćeš li baciti bombu ili ne?
Neka umremo mladi ili živimo zauvijek
Nemamo moć, ali nikad ne kažemo nikad
Sjedeći u pješčaniku, život je kratak izlet
Glazba je za tužne ljude“ (Alphaville, 1984)

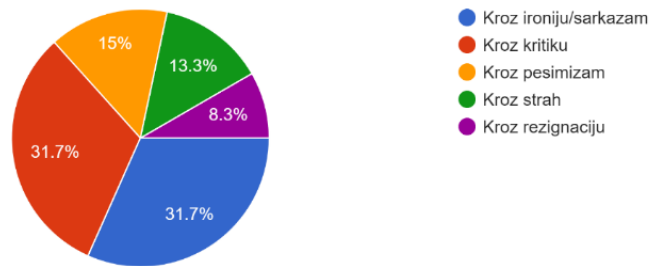
Alphaville je u tekstu metaforički istaknuo kako svi ljudi mogu gajiti iste osjećaje tjeskobe i straha, bez obzira na političku situaciju, ali i poslao poruku kako uvijek treba imati vjeru u bolju budućnost. Unatoč raznim izazovima postoji zajednička ljudska potreba za ljubavi, životom i zajedništvom koja je jača od svih političkih neslaganja i ratova. Pitanje „Želiš li stvarno živjeti zauvijek?“ (Alphaville, 1984), koje se ponavlja u refrenu autori postavljaju

ironično, referiraju se na to želi li mlada osoba stvarno biti besmrtna u svijetu punom sukoba i neizvjesnosti.

6.3. Način izražavanja političkog stava prema Hladnom ratu

Sljedeća stavka u analizi bila je način na koji su politički stavovi glazbenika prikazani u tekstovima pjesama. U analizi je istraživano izražavanje kroz ironiju/sarkazam (19 pjesama), kritiku (19), pesimizam (9), strah (8) i rezignaciju (5). Primjeri dominantnih načina bit će prikazani u nastavku.

Na koji način tekst izražava politički stav prema Hladnom ratu?
60 responses

Graf 3: Izražavanje političkog stava

Billy Joel i *Leningrad* primjer je pjesme koja na kritički način izražava stav o Hladnom ratu. Napisana je 1989., a progovara o životu običnih građana s obje strane Željezne zavjese. Implicitno kritizira Hladni rat referira se na težinu ljudskih sudbina u tom razdoblju. Joel kroz stihove prikazuje priču o Viktoru, sovjetskom cirkusantu koji je rođen u Leningradu za vrijeme njegove opsade u Drugom svjetskom ratu. Opisuje njegovo teško djetinjstvo bez oca koji je poginuo u ratu i odrastanje u Sovjetskom Savezu gdje se morao prilagođavati pravilima režima.

„Još jedan sin koji nikad nije imao oca nakon Lenjingrada

Otišao je u školu i naučio služiti državi

Pratio je pravila i pio votku čistu

Jedini način da preživiš bio je ugušiti mržnju

Ruski život bio je vrlo tužan

I takav je bio život u Lenjingradu“ (Joel, 1989)

Autor na taj način pokušava dočarati težak život običnog čovjeka u Sovjetskom Savezu, a uspoređuje ga i sa sobom. Iako žive u različitim okruženjima i političkim sustavima oboje se susreću s istim problemima – strahovima i nesigurnostima koje donosi rat. Joel ovom pjesmom želi poručiti kako ljudi s različitim ideološkim opredjeljenjima nisu rođeni kao neprijatelji, već je politička retorika ta koja ih razdvaja. Ističe kao su želje za zajedništvom i humanost jače od svih podjela.

„I tako smo moje dijete i ja došli na ovo mjesto
Da ga sretnemo oči u oči i licem u lice
Nasmijao je moju kćer, a zatim smo se zagrlili
Nikad nismo znali kakve prijatelje imamo
Dok nismo došli u Lenjingrad“ (Joel, 1989)

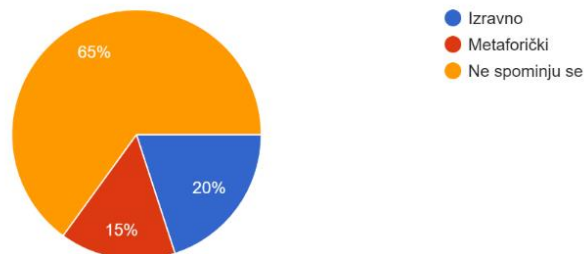
Britanska rock grupa Genesis i pjesma *Land of Confusion* kroz satiru i ironiju progovara o Hladnom ratu. Pjesma je 1986. postala popularna diljem svijeta jer tekst prati i satirični glazbeni spot koji prikazuje političke lidere na groteskan način. Prikazuje karikature Ronalda Reagana, Nancy Reagan, Henryja Kissingera, Mihkaila Gorbačova, Benita Mussolinija. Sam naslov pjesme znači „Zemlja zbunjenosti“, a autori u takvom tonu prikazuju ozbiljnu temu straha od nuklearnog rata te izražavaju frustraciju vezanu za političku situaciju toga doba. *Land of Confusion* također prikazuje tadašnje lidere kao nekompetentne. Genesis se ismijava čitavoj političkoj situaciji, ali i prikazuju osjećaj rezignacije jer su ljudi prepušteni nesposobnim vođama. Kroz pjesmu se želi prikazati kako Hladni rat traje desetljećima jer su lideri SAD-a i SSSR-a nedovoljno sposobni da riješe te da se uspostavi mir u svijetu. Pjesma poziva na društvenu odgovornost i na svijest o opasnostima koje donosi neodgovorno političko ponašanje. Uz to, naglašava sebičnost političkih elita i njihovo zanemarivanje potreba običnih građana.

„Previše je ljudi, previše problema
I nema dovoljno ljubavi za sve
Zar ne vidiš da je ovo zemlja zbunjenosti?
Ovo je svijet u kojem živimo
I ovo su ruke koje smo dobili
Iskoristi ih i počnimo pokušavati
Napraviti od njega mjesto vrijedno življenja“ (Genesis, 1986)

6.4. Način na koji se u tekstu spominju konkretni događaji ili situacije

U idućem dijelu istraživanja ispitivalo se kako se u tekstovima pjesama spominju konkretni događaji ili situacije tijekom Hladnog rata. Rezultati pokazuju da se u 39 pjesama konkretni događaji uopće ne spominju, dok se u 12 pjesama glazbenici izravno referiraju na događaje ili situacije, a u 9 pjesama se spominju na metaforički način. Kao izravan primjer reference na događaj izdvojena je pjesma *Living Through Another Cuba* rock benda XTC.

Na koji način se u tekstu spominju konkretni događaji ili situacije tijekom Hladnog rata?
60 responses

Graf 4: Spominjanje događaja/situacija

Objavljena je 1980. godine, a autori se jasno referiraju na Kubansku raketnu krizu iz 1962. godine na što upućuje i sam naslov. Tekst progovara o tjeskobi i strahu koje je prouzrokovao taj događaj koji je bio prekretnica Hladnog rata. Autori izražavaju zabrinutost zbog mogućnosti ponovnog izbijanja slične situacije. Jedna od glavnih poruke ove pjesme je da se povijest može ponoviti u kojem god trenutku, ukoliko političke elite nisu dovoljno oprezne s provođenjem svojih odluka. XTC žele slušatelje potaknuti na razmišljanje o tome kako izbjeći ponavljanje događaja iz povijesti koji imaju katastrofalne posljedice.

„Godina je opet 1961., a mi smo kao pijuni u sredini
(Živimo kroz još jednu Kubu)

Dok rat glanca svoj bubanj, a mir svira drugu violinu

Rusija i Amerika su jedna drugoj za vratom, ali nemoj plakati!“ (XTC, 1980.)

7. Rasprava

U kontekstu popularne geopolitike, rezultati ovog istraživanja pokazuju kako su glazbenici tijekom 1980-ih koristili svoje pjesme kao medij za refleksiju i oblikovanje percepcije Hladnog rata. Prema teoriji popularne geopolitike, popularna kultura igra ključnu ulogu u oblikovanju društvene svijesti o geopolitičkim pitanjima (Turčalo i Zorko, 2021: 7). Pjesme izražavaju osobne stavove autora, ali doprinose i kolektivnoj percepciji Hladnog rata u javnosti.

Prvo istraživačko pitanje bilo je „Kako su umjetnici reflektirali percepciju političkih lidera i institucija Hladnog rata u svojim pjesmama?“ Analiza je pokazala kako je od ukupno 60 analiziranih pjesama 17 (28,3%) spominjalo lidere, a 5 (8,3%) institucije. Većina glazbenika u svojim je tekstovima ipak spominjala Hladni rat na općenit način. Međutim, u svakoj pjesmi umjetnici su kritizirali lidere ili institucije, niti jedna pjesma nije podržavala retoriku Hladnog rata. Istaknuti primjeri za to su *Red Skies*, *Peace in Our Time*, *P.O.E.*, *Russians*.

Drugo istraživačko pitanje bilo je „Ističu li umjetnici iz Europe ili SAD-a specifične političke događaje ili aspekte Hladnog rata u svojim pjesmama?“ Rezultati su pokazali kako se konkretni događaji spominju u ukupno 21 pjesmi, pri čemu se 12 pjesama izravno referira na događaje ili situacije iz Hladnog rata. U 9 pjesama te se reference prikazuju metaforički. Umjetnici iz Europe i SAD-a na različite načine su reflektirali te događaje. Primjerice, pjesma *Tomahawk Cruise* direktno se referira na raspoređivanje Tomahawk krstarećih raketa u Velikoj Britaniji, a to je bilo dio NATO-ove strategije nuklearnog odvraćanja. Ovi rezultati pokazuju kako je glazba korištena kao sredstvo političkog izražavanja te da su umjetnici iz Europe ili SAD-a u svojim pjesama isticali konkretne događaje Hladnog rata.

Treće istraživačko pitanje bilo je „Postoji li razlika u interpretaciji političkih stavova između pjesama koje koriste direktni jezik i onih koji se služe metaforama?“ Rezultati istraživanja pokazali su da su glazbenici gotovo podjednako koristili oba pristupa u izražavanju svojih političkih stavova. Na izravan način Hladni rat je spominjan u 29 pjesama, a metaforički u 31. *So Afraid of the Russians*, *Seconds* i *Two Tribes* najbolji su primjeri pjesama koje se služe direktnim jezikom. Takve pjesme izravno izražavaju svoje stavove, a koriste takav pristup kako bi istaknule ozbiljnost situacije te ne ostavljaju prostora za dvosmislenost. Također, na slušatelje mogu ostaviti snažan dojam i brzo izazvati emocionalnu reakciju poput straha ili ljutnje. Takve pjesme prenose vrlo jasne i razumljive političke poruke. Pjesme poput *99 Luftballons* i *Land of Confusion* koristile su metafore za izražavanje političkih stavova. One glazbenicima omogućuju da publici prenesu složenije ili apstraktnije ideje, a često joj ostavljaju i više prostora za osobnu interpretaciju. Na suptilniji način prenose političke poruke te potiču na

dublje promišljanje. Stoga, razlika u interpretaciji političkih stavova između pjesama koje koriste direktni jezik i onih koji se služe metaforama postoji.

Četvrto istraživačko pitanje je „Je li bilo slučajeva u kojima su konkretni događaji utjecali na tekstove pjesama i na koji način je u tekstovima pjesama prikazana nuklearna prijetnja?“ Analiza je pokazala kako je bilo događaja koji su utjecali na tekstove pjesama, a nuklearna prijetnja bila je prikazana metaforički i direktno. Primjerice, pjesma *19* Paula Hardcastlea eksplicitno govori o Vijetnamskom ratu i stradalim mladim vojnicima, a kroz pjesmu se naglašava užas rata i njegov utjecaj na društvo. Iako fokus nije na nuklearnoj prijetnji, pjesma je inspirirana konkretnim događajem. Pjesme poput *Human Error* benda Subhumans i *Nagasaki Nightmare* benda Crass oštro kritiziraju nuklearno oružje i kroz tekstove upozoravaju na katastrofalne posljedice do kojih dolazi njegovom uporabom. Referiraju se na bacanje bombi na Hirošimu i Nagasaki te jasno izražavaju svoj anti-ratni stav. Pjesma Garyja Moorea, *Hiroshima*, govori o posljedicama atomskog bombardiranja i podsjeća na užase nuklearnog rata. Rezultati su pokazali kako je bilo slučajeva u kojima su konkretni događaji utjecali na tekstove pjesama. Nuklearna prijetnja je u pjesmama koje se služe izravnim jezikom prikazana kao konkretna i stvarna opasnost, a u pjesmama koje koriste metafore ona se više prikazuje kroz simboliku ili apstrakciju. Glazbenici koriste poetične slike kako bi prikazali tjeskobne osjećaje vezane za nuklearne sukobe, primjerice, *A Poem for Nuclear Romance* britanske autorice Anne Clark. Kroz oba pristupa glazbenici publici uspijevaju prenijeti poruku opasnosti od nuklearne prijetnje.

Dominantan glazbeni žanr među 60 analiziranih pjesama bio *rock* s 26 pjesama (43,3%). Slijede *electronic* i *new wave* koji su bili zastupljeni u 20 pjesama (33,3%), dok je *popu* pripadalo 11 pjesama (18,3%). *Heavy metal* je bio zastupljen s 2 pjesme (3,3%), dok je *hip hop* bio prisutan u samo 1 pjesmi (1,7%). *Rock* je u to doba često služio kao žanr za izražavanje bunta i političkih stavova. *Electronic* i *new wave* glazba bila je karakteristična zbog svog futurističkog i eksperimentalnog zvuka, a bila je izuzetno popularna jer je uspješno dočaravala osjećaje tjeskobe i nesigurnosti (pogotovo *synth pop*). Također, ti žanrovi počeli su se razvijati krajem 1970-ih te početkom 1980-ih (*Kraftwerk*, *OMD*, *Depeche Mode*), stoga je logično da su veoma zastupljeni u prikazanim rezultatima. *Pop* glazba je imala široku masovnu privlačnost, ali nije često bila korištena za prenošenje složenijih političkih poruka. *Heavy metal* i *hip hop*, iako prisutni, imali su ograničeniji utjecaj na političke teme tog vremena.

Ovi rezultati mogu se usporediti s istraživanjem Vladimira Ajzenhamera (2023), koji je u svojoj knjizi *Celuloidna apokalipsa* analizirao filmske prikaze nuklearnog holokausta kao sredstva odvratanja. Postoje sličnosti s rezultatima ovog istraživanja, koji pokazuje da su i

tekstovi pjesama služili sličnom cilju – povećanju svijesti o opasnostima nuklearnog rata i kritici političkih lidera koji su tu prijetnju poticali. Dok je Ajzenhamerov (2023) fokus bio na vizualnim medijima, ovo istraživanje fokusiralo se na glazbu, a oba rezultata pokazuju kako različiti kulturni proizvodi zajedno doprinose oblikovanju javnog mnijenja tijekom Hladnog rata.

Također, Ivan Fratrić (2021) u rezultatima svog istraživanja pokazao je kako su filmovi korišteni za promoviranje ideoloških poruka, a ovo istraživanje sugerira da je glazba imala sličnu ulogu, tekstovi pjesama suptilno su ili izravno oblikovali stavove slušatelja prema nuklearnoj prijetnji i političkim liderima tog vremena.

8. Zaključak

Rezultati ovog istraživanja potvrđuju da su glazbenici tijekom 1980-ih koristili *pop*, *rock* i *new wave* glazbu kao ključni medij za izražavanje političkih stavova s posebnim fokusom na nuklearnu prijetnju. Analiza 60 pjesama otkrila je različite pristupe kojima su glazbenici reflektirali političku situaciju i kolektivne strahove tog vremena. Ovi rezultati su u skladu s ciljevima istraživanja koji su nastojali prikazati kako je glazba oblikovala i odražavala političku svijest tijekom Hladnog rata.

U pjesmama su prevladavale kritike usmjerene prema političkim liderima i institucijama, bez podrške retorici Hladnog rata. Pjesme poput *Russians* od Stinga i *Red Skies* od The Fixx izravno su kritizirale lidere i pozivale ih da preuzmu odgovornost za tadašnju situaciju u svijetu. Analiza je pokazala kako su se umjetnici referirali i na konkretne političke događaje, pri čemu su neki, poput pjesme *Tomahawk Cruise* od TV Smithsa, izravno spominjali specifične vojne akcije.

Rezultati analize sadržaja i narativa tekstova otkrili su da su glazbenici često koristili kombinaciju izravnog jezika i metafora za izražavanje svojih stavova. Pjesme poput *So Afraid of the Russians* od Made for TV i *Two Tribes* od Frankie Goes to Hollywood koristile su izravan jezik za jasnu kritiku nuklearne prijetnje, dok su pjesme poput *99 Luftballons* od Nene i *Land of Confusion* od Genesis koristile metafore za prikaz opće atmosfere straha i političkih napetosti.

Osim toga, istraživanje je pokazalo da su konkretni povijesni događaji, poput Vijetnamskog rata ili nuklearnog bombardiranja Hirošime, imali značajan utjecaj na tekstove pjesama, kao što je prikazano u pjesmi *Hiroshima* od Garyja Moorea i *Nagasaki Nightmare* od Crass. Iako su neka odstupanja u interpretaciji političkih poruka u pjesmama bila prisutna (što je povezano s kulturnim i jezičnim razlikama među izvođačima), istraživanje je pokazalo konzistentnu prisutnost teme nuklearne prijetnje kao dominantne u mnogim pjesmama.

Popularna glazba 1980-ih nije bila samo oblik zabave, već i snažan alat društvene kritike. Poruke u analiziranim pjesmama, iako politički angažirane, bile su upakirane u publici privlačne i jako pamtljive melodije te žanrovski prepoznatljive *pop*, *rock* i *new wave* forme. To je omogućilo njihovu široku prihvaćenost, a upravo je ta kombinacija pridonijela je njihovoj popularnosti. Na taj način sadržaj s političkim elementima uspio je doprijeti do šire publike, čak i do onih koji možda nisu bili svjesni dubljih značenja tekstova. Mnoge od tih pjesama, poput *99 Luftballons* ili *Forever Young*, još se uvijek emitiraju na radiju, što pokazuje kako su

trajni dio popularne kulture. To pokazuje kako je glazba postala učinkovit kanal za širenje poruka o nuklearnoj prijetnji i političkoj situaciji toga doba.

Zaključno, glazba 1980-ih godina uspjela je prenijeti kompleksne političke poruke na način razumljiv širokoj publici te povezala popularnu kulturu s geopolitikom. Umjetnici su kroz svoje pjesme oblikovali političku svijest o Hladnom ratu i nuklearnoj prijetnji, a istraživanje potvrđuje tezu da je glazba imala značajan utjecaj na popularnu geopolitiku tog doba. Ovaj rad naglašava važnost razumijevanja glazbe kao sredstva političkog izražavanja, osobito u vremenu globalnih prijetnji poput Hladnog rata. Buduća istraživanja mogla bi se usmjeriti na dublju analizu specifičnih glazbenih žanrova i regionalnih varijacija te dugoročnih učinaka tih glazbenih poruka na društvo.

9. Literatura

Agnew, John i Ó Tuathail, Geróid (1992) Geopolitika i diskurs: Praktično geopolitičko shvaćanje u američkoj vanjskoj politici. U: Dalby, Simon i dr. (ur.) *Uvod u geopolitiku* (str. 111-120). Zagreb: Politička kultura.

Ajzenhamer, V. (2023) *Celuloidna apokalipsa*, Beograd.

Blanton, Shannon Lindsey i Kegley, Charles William (2010) *World Politics: Trend and Transformation*. Boston: Cengage Learning.

Branescu, Lucretia Ileana i Gorun, Hadrian (2018) The Paradox of Nicolae Ceausescu's Foreign Policy and Several Reasons for the Deterioration of the International Image of His Regime. *European Scientific Journal* 14(29): 75-83.

Conze E. i dr. (2016) *Nuclear Threats, Nuclear Fear, and the Cold War of the 1980*. London: Cambridge University Press.

CVCE (The Centre Virtuel de la Connaissance sur l'Europe) (2024) Hladni rat. https://www.cvce.eu/obj/the_cold_war_1945_1989_full_text-en-6dfe06ed-4790-48a4-8968-855e90593185.html Pristupljeno 5. kolovoza.

Fratrić, Ivan (2012) Interpretacija prijateljskih i neprijateljskih država u geopolitičkim diskursima holivudske produkcije za vrijeme Hladnog rata. U: Turčalo, Sead i Zorko, Marta (ur.) *Popularna geopolitika* (str. 271-300). Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

Kennan, George F. (1947) Uzroci sovjetskog ponašanja. U: Dalby, Simon i dr. (ur.) *Uvod u geopolitiku* (str. 92-97). Zagreb: Politička kultura.

Dalby, Simon i dr. (ur.) (2007) *Uvod u geopolitiku*. Zagreb: Politička kultura.

Derenčin, Robert (2010) Kubanska raketna kriza i sovjetske podmornice. *Polemos* 13(2): 79-97.

Gosling, F.G. (2010) *The Manhattan Project: Making the Atomic Bomb*. Oak Ridge: United States Department of Energy.

Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država (2024) Atomic Diplomacy <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/atomic> Pristupljeno 20. kolovoza.

Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država (2024) Détente and Arms Control, 1969–1979 <https://history.state.gov/milestones/1969-1976/detente> Pristupljeno 20. kolovoza.

Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država (2024) Kennan and Containment, 1947 <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/kennan> Pristupljeno 20. kolovoza.

Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država (2024) Marshall Plan, 1948 <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/marshall-plan> Pristupljeno 20. kolovoza.

Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država (2024) Strategic Arms Limitations Talks/Treaty (SALT) I and II <https://history.state.gov/milestones/1969-1976/salt> Pristupljeno 20. kolovoza.

Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država (2024) 1945–1952: The Early Cold War <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/foreword> Pristupljeno 20. kolovoza.

Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država (2024) 1961–1968: The Presidencies of John F. Kennedy and Lyndon B. Johnson. <https://history.state.gov/milestones/1961-1968/foreword> Pristupljeno 20. kolovoza.

Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država (2024) The Truman Doctrine, 1947 <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/truman-doctrine> Pristupljeno 20. kolovoza.

Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država (2024) U.S.-Soviet Relations, 1981–1991 <https://history.state.gov/milestones/1981-1988/u.s.-soviet-relations> Pristupljeno 20. kolovoza.

Posavec Lamza, Vesna (2011) *Kvantitativne metode istraživanja: anketa i analiza sadržaja*. Zagreb: Hrvatski studiji.

Rowley, Christina i Weldes, Jutta (2015) So, How Does Popular Culture Relate to World Politics? U: Caso, Federica i Hamilton, Caitlin (ur.) *Popular Culture and World Politics: Theories, Methods, Pedagogies* (str. 11-33). E-International Relations.

Smolko T. i Smolko J. (2021) *Atomic Tunes : the Cold War in American and British popular music*. Bloomington: Indiana University Press.

Truman, Henry (1947) Trumanova doktrina. U: Dalby, Simon i dr. (ur.) *Uvod u geopolitiku* (str. 89-91). Zagreb: Politička kultura.

Turčalo, Sead i Zorko, Marta (ur.) (2021) *Popularna geopolitika*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

Vukadinović, Radovan (1985) *Nuklearne strategije supersila*. Zagreb: August Cesarec.

Vukadinović, Radovan (1969) Varšavski ugovor u sistemu Istočnoevropske vojnopoličke integracije. *Politička misao: časopis za politologiju* 6(2): 157-198.

Ždanov, Andrej (1947) Sovjetska politika i svjetska politika. U: Dalby, Simon i dr. (ur.) *Uvod u geopolitiku* (str. 97-100). Zagreb: Politička kultura.

Westad, Odd A. (2011) *The Global Cold War (Third World Interventions and the Making of Our Times)*. London: Cambridge University Press.

Prilog

Matrica

1. Naziv pjesme
2. Ime izvođača
3. Godina
  - a) 1980.
  - b) 1981.
  - c) 1982.
  - d) 1983.
  - e) 1984.
  - f) 1985.
  - g) 1986.
  - h) 1987.
  - i) 1988.
  - j) 1989.
4. Na koji se način Hladni rat spominje u tekstu?
  - a) Izravno
  - b) Metaforički
5. Prema čemu se u tekstu pjesme izražava stav?
  - a) Prema političkim liderima
  - b) Prema političkim institucijama
  - c) Općenito prema Hladnom ratu
6. Na koji način tekst izražava politički stav prema Hladnom ratu?
  - a) Kroz ironiju/sarkazam
  - b) Kroz kritiku
  - c) Kroz pesimizam
  - d) Kroz strah
  - e) Kroz rezignaciju
7. Na koji način se u tekstu spominju konkretni događaji ili situacije tijekom Hladnog rata?
  - a) Izravno
  - b) Metaforički
  - c) Ne spominju se

8. Koji je glazbeni žanr pjesme?

- a) Rock (Mainstream, Hard rock, Folk rock, Alternative rock)
- b) Pop (Art pop, Progressive pop)
- c) Electronic i New wave (Synth-pop, Post punk, New romantic)
- d) Heavy Metal
- e) Hip Hop

Sažetak

Cilj specijalističkog rada *Utjecaj nuklearne prisutnosti na popularnu geopolitiku 80-ih – glazba kao refleksija Hladnog rata* bio je analizirati utjecaj nuklearne prijetnje na popularnu geopolitiku 1980-ih godina kroz glazbu - posebno u *pop*, *rock* i *new wave* žanrovima. Istraživanje je obuhvatilo analizu političkih stavova izraženih u tekstovima pjesama tog razdoblja, s fokusom na interpretaciju političkih događaja vezanih uz Hladni rat. Glavni aspekti istraživanja uključivali su ispitivanje načina na koji su umjetnici reflektirali percepciju političkih lidera i institucija Hladnog rata, kako su se spominjali konkretni politički događaji, te razliku između direktnog i metaforičkog izražavanja političkih stavova. Analizirano je 60 pjesama s anglosaksonskog govornog područja, a pritom je korištena kvantitativna analiza sadržaja i narativa. Rezultati su pokazali da su umjetnici Hladni rat i nuklearnu prijetnju spominjali izravno i u većem broju, kroz metafore. Tekstovi su često odražavali atmosferu tjeskobe i nesigurnosti, pri čemu su pjesme bile korištene kao sredstvo izražavanja političkih stavova i strahova uzrokovanih nuklearnom prijetnjom. Ovo istraživanje naglašava važnost glazbe kao sredstva društvene i političke refleksije te njen utjecaj na stvaranje društvene svijesti o političkim pitanjima Hladnog rata.

Ključne riječi: Hladni rat, nuklearna prijetnja, popularna geopolitika, *pop*, *rock*, *new wave*, politički stavovi, glazba.

Summary

The aim of the specialist thesis *The Impact of Nuclear Presence on Popular Geopolitics in the 1980s – Music as a Reflection of the Cold War* was to analyze the influence of nuclear threat on the popular geopolitics of the 1980s through music, particularly in the *pop*, *rock*, and *new wave* genres. The research involved an analysis of political views expressed in the lyrics of songs from that period, focusing on the interpretation of political events related to the Cold War. The main aspects of the study included examining how artists reflected their perception of political leaders and institutions during the Cold War, how specific political events were mentioned, and the difference between direct and metaphorical expressions of political opinions. A total of 60 songs from the Anglophone world were analyzed, using quantitative content and narrative analysis. The results showed that artists referred to the Cold War and nuclear threat both directly and, in a larger number of cases, metaphorically. The lyrics often reflected an atmosphere of anxiety and uncertainty, with songs being used as a medium to express political views and fears related to the nuclear threat. This research highlights the importance of music as a tool for social and political reflection and its role in shaping public awareness of Cold War political issues.

Keywords: Cold War, nuclear threat, popular geopolitics, *pop*, *rock*, *new wave*, political views, music.